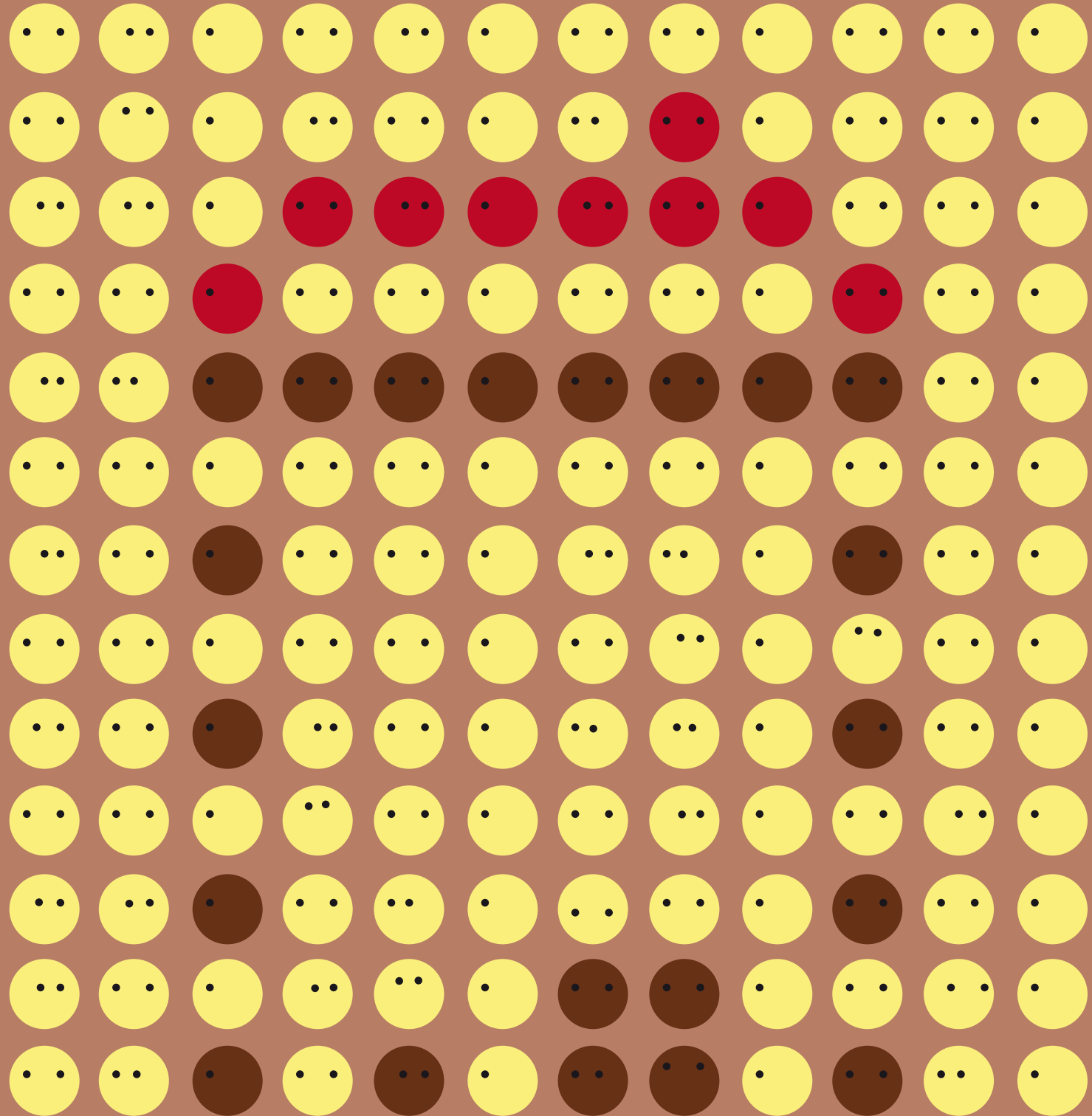

Akademisk enfold

Det såkalte mangfoldsåret er akkurat over.
Har academia sluppet for billig unna
diskusjonen om mangfold i egne rekker?
Side 12-17

Konferanse på Oscarsborg

→ Særegen beliggenhet

→ Historiske omgivelser

Velkommen til Oscarsborg Hotel & Spa

By dine ansatte på en unik opplevelse på Oscarsborg Hotel & Spa! Oscarsborg har en fantastisk beliggenhet ved Drøbak, under 1 time fra Oslo.

Ved bestilling av kurspakke som avholdes i januar/februar 2009, tilbyr vi overnatting med helpensjon, plenumssal og kaffepauser med frukt/kaker for **kun kr. 1400,- pr. person.**

Henvis til denne annonsen i Forskerforum og bestill din konferanse på **booking@oscarsborghotel.no**

Hjertelig velkommen til Oslofjordens perle!

Oscarsborg Hotel & Spa
1443 Oscarsborg
Tlf: +47 64 90 40 00 - Fax: +47 64 90 40 11
post@oscarsborghotel.no - www.oscarsborghotel.no

OSCARSBORG
HOTEL & SPA

12: Gjennom nåløyet

Ingen vet hvor mange med innvandrerbakgrunn som jobber i norsk akademika. Det vil ikke institusjonene telle, selv ikke på oppfordring fra Kunnskapsdepartementet.

20: Samtalen

– Jeg føler meg privilegert som får bruke så mye av tiden min på å forske på terrorisme, sier Laila Bokhari. I disse dager starter hun i ny jobb ved Nupi.

28: Myteuniversitetet

I Berkeley startet «1968» i 1964. Forskerforum har møtt Bettina Aptheker, en av lederne for Free Speech Movement.

4: Likt arbeid, ulik lønn

Selskapet Nofima ble opprettet for å samle fiskeri- og landbruksforskning under én paraply. Men fra første dag har institusjonen slitt med splittende konflikter om lønn.

5: – Skaper vinnere og tapere

UoH-sektoren presses av økende egenandeler på forskning, og kravet om å produsere flere studiepoeng er ikke et insentiv til kvalitet, advarer konsulentselskapet Econ Pöyry.

6: – Tynt begrunnet kritikk

Professor Jon Elster har markert seg med krass kritikk av både fagkomiteen og vinneren av årets Holbergpris. Nå får han svar på kritikken fra styreleder Jan Fridthjof Bernt.

7: Oppskrift på forskning

En ny forskningsmelding, med arbeidstittelen «Kvalitet og vilkår», ventes i vår.
– Meldingen skal være mer enn bare ambisiøse mål, sa Tora Aasland under høringskonferansen.

8: Lærerutdanningen deles i to

De nye planene om en todelt allmennlærerutdanning forutsetter samarbeid og alliansebygging. I januar kommer en ny stortingsmelding om lærerutdanningen og lærerrollen.

9: Stort ble til smått

Forventningene har vært svært høye til Forskningsrådets nye utdanningsforskningsprogram. Men det som opprinnelig var planlagt som et stort program, er ikke lenger så stort.

FASTE SIDER

- 24: Feltrapport
- 27: Historiske bilder
- 33: Leder
- 34: Kronikk
- 36: Bøker
- 38: Debatt
- 39: Gjesteskrubenten
- 41: Informasjon fra Forskerforbundet

Forskerforum

Nr. 1/2009 – 41. årgang

Fagblad om forskning og høyere utdanning. Forskerforum blir redigert etter redaktørplakaten og er medlem i Fagpressen.

UTCIVER: Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo, Telefon: 21 02 34 00/Telefaks: 21 02 34 01

ANSVARLIG REDAKTØR: KJETIL A. BROTTVEIT, kjetil.brottveit@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: JOHANNE LANDSVERK, johanne.landsverk@forskerforum.no

REDAKSJONSSEKRETÆR: ELIN H. REKDAL, elin.rekdal@forskerforum.no

KONTAKT REDAKSJONEN: redaksjonen@forskerforum.no

REDAKSJONSRÅD: Martin Eide, professor UiB, Helge Salvesen, bibliotekdirektør UiT, Reidun Høydal, Møreforskning/Høgskulen i Volda

ANNONSER: Arne Aardalsbakke, Telefon: 64 87 67 90, Telefaks: 64 87 67 91, E-post: annonser@forskerforum.no

For fortløpende oppdatering: www.forskerforum.no

Design: Concorde Design. Forsideillustrasjon: Elisabeth Moseng. Trykk: Øyvind Glomvik AS

ISSN 0800-1715. Opplag: 18 000

Samanslåing skapte lønnsforskjellar

Låg lønn og store lønnsforskjellar skaper misnøye i Nofima Marin.
– Leiinga tek ikkje grep, seier tillitsvald Mette Sørensen.

Selskapet Nofima vart etablert 1. januar 2008 for å samla fiskeri- og landbruksforskning under éin paraply. Men den nyetablerte institusjonen har vore ridd av ei splittande usemje om lønns-spørsmål frå dag ein. I underselskapet Nofima Marin har ulike lønssystem innanfor verksemda, låg lønnsvekst og store lønnsforskjellar skapt misnøye blant dei tilsette.

– Fjorårets lønnsforhandlingar vart vanskelegare fordi det ikkje kom noko nytt lønssystem på plass, og det vart heller ikkje teke omsyn til systema i dei gamle institutta som no utgjer Nofima Marin. Det finst også lønnsforskjellar mellom dei gamle institutta som leiinga ikkje tok grep for å jamna ut, fortel Mette Sørensen, som er lokal tillitsvald for Forskerforbundet.

Fjorårets lønnsforhandlingar er historie, men lærdommen som både leiinga i selskapet og dei tilsette er einige om, er at usemja om lønsspørsmål er ei kilde til uro. Begge understrekar overfor Forskerforum at spørsmål om lønn bør avklarast tidleg i ein fusjonssprosess.

Likt arbeid, ulik lønn

Nofima Marin består av dei tidlegare selskapa Akvaforsk og Fiskeriforskning. Forskarstillingane i dei to tidlegare selskapa var likt rangerte, og kompetansen til forskarane var på same nivå. Men lønnsforskjellane mellom dei to selskapa var store, fordi dei hadde svært ulike historier og ulike økonomi. Akvaforsk hadde fleire år med raude tal bak seg. Akvaforsk hadde dessutan eit fleirtal av kvinnelege tilsette. Lønnsforskjellane har blitt vidareført innanfor det nye selskapet. Dei som tidlegare jobba i Akvaforsk er blitt lønnstaparane i Nofima Marin. Medlemer i Forskerforbundet i det tidlegare Akvaforsk har i snitt 20 000 mindre i lønn enn Forskerforbundet sine medlemer i det tidlegare Fiskeriforskning. Forskarane sit dermed att med ulik lønn for likt arbeid. Det høyrer også med til historia at lønnsnivået i selskapet heller ikkje er høgt for sin bransje.

Utfordrande fusjon

Prosessten rundt etableringa av forskingssenteret Nofima har vore krevjande, ikkje minst har fusjonen av dei to tidlegare selskapa Akvaforsk og Fiskeriforskning vore ei utfordring. Det var ulike kulturar og system i selskapa, difor tek det tid å samkøyra institutta i dotterselskapet.

– Det er ikkje berre eit nytt lønssystem som skal på plass. Vi har også lært at det avlar mis-

FOTO: PRIVAT

– Det avlar misnøye om ikkje lønssystemet er på plass, seier Mette Sørensen, tillitsvald i Nofima Marin.

nøye om ikkje lønssystemet er klarlagt, seier Sørensen.

No er dei tilsette i gang med å utarbeida innspel til eit nytt lønssystem. Målet er at partane skal bli einige i løpet av våren, slik at ein har eit nytt system på plass i tide til lønnsforhandlingane.

– Ikkje ein konflikt

Administrerande direktør i Nofima Marin, Camilla Røsjø, vil ikkje kalla usemja med Forskarforbundet ein konflikt.

– Fusjonar er tidkrevjande. Vi er i gang med å etablere eit felles lønssystem no, og eg synest at vi har fått ein god dialog med dei tillitsvalde. Problemet er at ting tek tid. I dette tilfellet har det teke lengre tid enn det vi hadde trudd, seier Røsjø.

– Kvifor er det så vanskeleg å bli einige?

– Vi er i gang med forhandlingar no. Kor lett eller vanskeleg det blir, vil visa seg. Men folk hadde i utgangspunktet ulike lønssystem. Vi har ikkje starta drøftingane om lønssystemet enno, men vi er einige om at dette må på plass. Vi skal ikkje ha ulike lønssystem innanfor verksemda vår.

FOTO: NOFIMA

– Problemet er at ting tek tid, seier Camilla Røsjø, administrerande direktør i Nofima Marin.

– Synest leiinga at det er greitt at forskarar med lik kompetanse og lik ansiennitet har lønnsforskjellar på 20 000 kroner?

– Eg sit ikkje med detaljane no, så eg kan ikkje gå inn på dei konkrete tala. Vi held på med å kartlegge situasjonen i dei ulike selskapa no. Men vi har ingen politikk for at arbeidstakarane skal ha ulik løn for å seia det slik. Elles har eg ikkje lyst til å kommentere saka meir konkret enn dette før vi har blitt einige.

Røsjø understrekar at Nofima Marin er opp- teken av å samarbeida med dei tilsette om utviklinga av det nye konsernet, men ho innrømmer at usemjene om lønnspolitikken har vore slit- sam for verksemda.

– Vi har blitt nøydd til å bruka veldig mykje av kapasiteten vår på interne prosessar. Dermed har vi fått mindre tid til å vera ute i marknaden for å arbeida fram nye prosjekt. Rådet eg vil gi til andre som skal i gang med samanslåings- prosessar, er å ha så mykje som mogleg klart på førehand. Dette er noko eg har lært i denne prosessen, men eg har altså håp om at vi skal få ein god prosess framover, understrekar Røsjø.

– Egenandeler kutter økonomisk handlingsrom

Økte egenandeler på tildelte forskningsprosjekter kan presse fattige institusjoner til å nedprioritere forskning, ifølge rapport.

Tapar konkurransen

I fjor enda lønnsforhandlingane i Nofima Marin med brot, eit endeleg resultat vart først forhandla fram på sentralt plan i november. Det vart eit flatt tillegg på 5,5 til alle. Frank Anthun, forhandlingssjef i Forskerforbundet, deltok i forhandlingane på vegner av Forskerforbundet. Også han er misnøgd med lønssituasjonen i selskapet. Han meiner at hovudproblemet er eit generelt lågt lønnsnivå kombinert med ei dårleg lønnsutvikling.

– Lønnsveksten er lågare enn i staten. Lønnsauken var på berre 5,5 prosent, mot 6,2 prosent i staten. Vi synest det er urovekkande at Nofima Marin sakkar akterut i høve til staten. Vi må hugsa at staten er ein viktig konkurrent for selskapet, seier forhandlingsleiaren.

Konsekvensen kan bli at Nofima Marin tapar i konkurransen om arbeidskraft, meiner Anthun. Han understrekar også at det er viktig å gripa fatt i lønnsforskjellane.

– Selskapet må retta opp misforholdet mellom dei ulike einingane. Dei må vera villige til å skyta inn ekstra pengar, slik at det ikkje er dei lågast lønna, men dei høgast lønna som legg lista for lønnsnivået. Eg synest ikkje av prinsipp at det er noko gale med lønnsforskjellar, men lønna kan ikkje bli avgjort av kva verksemd folk har jobba i før. Vårt krav er lik lønn for likeverdig arbeid, avsluttar Anthun.

AV ASTRID SVERRESDOTTER DYPVIK

Nofima Marin

- Nofima Marin består av dei tidlegare selskapa Akvaforsk og Fiskeriforskning.
- Selskapet er eit dotterselskap i Nofima, som vart etablert 1. januar 2008.
- Det nye selskapet har enno ikkje etablert eit felles lønssystem for dei tilsette.
- Forskarane i det som tidlegare var Akvaforsk har i gjennomsnitt lågare lønn enn dei som tidlegare jobba i Fiskeriforskning.
- Lønnsnivået i selskapet er også lågt for sin bransje.
- Usemje om lønnspolitikken har skapt uro i organisasjonen.

Tellekantene har økt antall vitenskapelige publikasjoner med ti prosent årlig de siste to årene, doktorgradsproduksjonen har steget noe, og studentene har økt sine avlagte studiepoeng kraftig siden Kvalitetsreformen ble innført i 2003. Econ Pöry laget nylig en analyse av finansieringssystemet for universitets- og høyskolesektoren på oppdrag av Kunnskapsdepartementet.

Konsulentselskapet advarer mot at en ensidig premiering av produserte studiepoeng – framfor premiering av fullførte studieløp – kan lokke universiteter og høyskoler til å redusere kvalitetskravene. På lengre sikt vil en slik strategi kunne ramme rekrutteringen av både studenter og kompetent personell, ifølge rapporten, som anbefaler en ny indikator på studentgjennomstrømming.

– Gevinsten tatt ut

Analysen viser at den resultatbaserte omfordelingen av forskningsmidler etter publiserte artikler skaper vinnere, og dermed også tapere. Disse må fortsette konkurransen under stadig skjevare betingelser. Statistikken viser også at den skarpe økningen i publiseringer har flatet ut det siste året.

– Den stadige økningen i forskningsproduksjon innenfor en fast sum penger gjør at det meste av insentivgevinsten er tatt ut av den resultatbaserte omfordelingen, sier administrerende direktør Per Ramvi ved Universitetet i Stavanger (UiS). Han mener at produktivitetsøkning uten økonomisk uttelling etter hvert kan bli et disinsentiv, og fraråder generelt departementet å innføre nye indikatorer uten ekstra midler. Ifølge tidligere assisterende direktør ved UiB Sverre Spildo vil noen oppleve det som urettferdig at stykkprisene er avhengig av totalresultatet i sektoren.

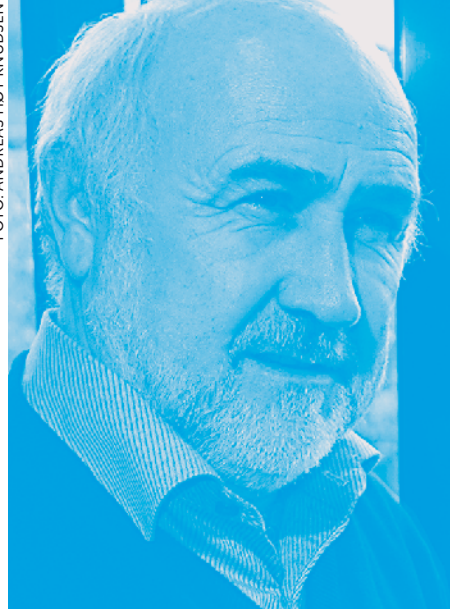
– Hvis totalt antall doktorgrader stiger fra 650 til 1000, får du redusert stykkprisen med en tredjedel. Problemet lar seg ikke løse, for Finansdepartementet ville ikke ha godtt fastpriser, forklarer Spildo.

Forskningsrådet styrer

Økte kostnader ved å påta seg forskningsprosjekter skaper ifølge Econ Pöry et misforhold mellom institusjoner med god og dårlig råd. Rapporten advarer mot at enkelte høyskoler vil prioritere bort forskningsaktivitetene.

– Systemet virker slik at institusjonene vel-

FOTO: ANDREAS HØY KNUDSEN

Universitetsdirektør Per Ramvi mener tellekantene har tatt ut det meste av sin insentiveffekt.

ger å prioritere sine sterkeste forskningsmiljøer. Hvis Forskningsrådet innvilger ti millioner til et Senter for fremragende forskning, krever de en tilsvarende egenandel fra vertsinstitusjonen. Dette oppleves nok som et problem, fordi vertsinstitusjonen da må bidra med penger fra basis eller annen finansiering, forklarer Per Ramvi. Som nye universiteter har UiS og Universitetet i Agder verken har fått særskilt økning i basisbevilgningen eller strategisk bevilgning etter akkrediteringen fra høyskole til universitet, selv om de har kapasitet og kvalitet til å utføre store forskningsprogrammer.

– Resultatet av dagens anbudskonkurranse om forskningsmidlene fra NFR er at sektoren ikke får utnyttet sin kapasitet til å gjennomføre sentrale satsinger. De etablerte institusjonene blir tildelt stadig nye oppgaver, mens det er de nye universitetene som har kapasiteten til å løse dem, påpeker Ramvi.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Kritiserer Elster for verbalt festfyrverkeri

Frontene mellom empirisk og fortolkende forskning hardner til i debatten om Holbergprisen.

– Paradigmatisk rettroenhet, sier Jan Fridthjof Bernt om kritikken fra Jon Elster.

Holbergprisens kåring av en samlet vinner fra samfunnsvitenskap, humaniora og teologi fortsetter å skape stridigheter. Etter at prisen for 2008 gikk til den amerikanske postmodernistiske litteraturviteren Fredric R. Jameson, har professor Jon Elster igjen kommet på banen med krass kritikk av både fagkomiteen og prisvinneren. Elster er professor ved Collège de France og blant Norges mest anerkjente samfunnsforskere internasjonalt. Nå får han svar på kritikken.

– Det er ikke så ofte man får diskusjon om en prisvinner er verdig eller ikke, og det er sjelden slike diskusjoner tilfører utvalgelsesprosessen noe særlig, sier jussprofessor Jan Fridthjof Bernt, som er styreleder for Holbergprisen. Bernt mener prisen først og fremst vil ha nytte av prinsipielle diskusjoner om kriterier for utvelgelse og nominasjon av kandidater. Han avviser kritikken fra Elster som oppsiktsvekkende tynt begrunnet og lite egnet som utgangspunkt for en meningsfylt debatt om Holbergprisen.

– Lav akademisk standard

Jon Elster beskylder blant annet fagkomiteen for å være inhabil, siden medlem Toril Moi er ansatt ved samme universitet som Jameson. I tillegg karakteriserer Elster prisvinner Jameson som en «notorisk sjarlatan», noe han også kalte Julia Kristeva, som vant den første Holbergprisen i 2004.

– Kritikken hans baserer seg på noe han har lest hos andre, en enkeltstående artikkel, eller antall treff på internettsøk. Noe mer gidder han ikke lese før han avfyrr sitt verbale festfyrverkeri. Dette er knapt nok egnet som eksempler på den akademiske standard han etterspør, og

FOTO: SCANPIX

Den anerkjente Collège de France-professoren Jon Elster vil flytte Holbergprisen fra Bergenskomiteen til Vitenskaps-Akademiet.

ganske umulig som utgangspunkt for en reflekterende meningsutveksling, sier Bernt.

– Ikke mitt bord

På telefon fra Collège de France i Paris sier Jon Elster at Holbergprisen har hatt potensial til å stimulere til god forskning, i likhet med Nobelprisen. Den Bergens-baserte komiteen har imidlertid forspilt mulighetene og i stedet kjørt Holbergprisen i grøfta, mener Elster.

– Det er snakk om mye penger. Hadde man i utgangspunktet lagt et annet løp, kunne man funnet kandidater som ga prestisje til prisen – ikke slik det er nå, at de får den lille prestisjen de måtte ha fra prisen, sier Elster.

– Du går god for Habermas, men du anerkjenner ikke andre av vinnerne. Har ulike akademiske miljøer hver især sine foretrukne teoretikere?

– Jeg vet at det er Bernts linje å forstå det slik, men jeg mener at det bare finnes ett sett av kvalitetskriterier, som i hvert fall to av prisvinnerne ikke tilfredsstiller, sier Elster.

– Hvordan kan én fagpris forene empirisk orienterte samfunnsforskere og fortolkende humanistiske forskere?

– Å ha en komité som skal dekke samfunnsforskning, humaniora og teologi, det blir jo vanskelig. Man kunne lage underkomiteer og bestemme seg for at i år skal prisen gå til en humanist. Dette er ikke mitt bord. Det var stats-

minister Bondevik som fant på prisen, men det er innlysende at man må sikre internasjonal kvalitet og uavhengige medlemmer, sier Elster.

– Bannbuller

Professor Bernt avviser at en oppdeling av Holbergprisen kan avskaffe problemene med å finne samlende prisvinnere.

– At noen synes det er problematisk med kandidater som er grenseoverskridende tematisk eller metodisk, løser vi ikke ved å dele prisen opp i fire båser og bare velge dem som befinner seg i de enkelte båsene, sier Bernt. Han viser til at fagkomiteen i etableringsfasen har festet seg ved personer som krysser grensene mellom de ulike fagdisiplinene.

– Fagkomiteen mener det har vært særlig viktig å påskjønne en type forskning som ikke har så lett for å bli anerkjent innenfor fagspesifikke priser, sier Bernt. Han viser til at prisvinnerne Julia Kristeva og Fredric R. Jameson, som Elster kritiserer, bruker en skrivestil som er åpen og reflekterende – kanskje til og med essayistisk.

– Vi ser om ikke akkurat noen skolestrid, så i hvert fall et ganske bredt spektrum av oppfatninger av hvor strengt reduksjonistisk du skal være i din vitenskapelige tilnærming for å bli anerkjent som en seriøs forsker. Det er all grunn til å ta diskusjonen alvorlig, men den føres ikke fremover ved bannbuller basert på paradigmatisk rettroenhet, sier Bernt.

FOTO: MAGNUS VABO

Holbergprisens styreleder Jan Fridthjof Bernt mener Jon Elsters kritikk er syltynn.

– Høgskolene taper

– Forskning er forskning, og høgskoler og universiteter burde ha samme rammebetingelser, mener rektor ved HiO, Sissel Østberg.

– Bytt ut komiteen

Professor i statsvitenskap Arild Underdal sitter i styret for Holbergprisen. Han mener prisens utfordring er å bli kjent internasjonalt, slik at man får flere nominasjoner fra fagmiljøene. Dernest trenger fagkomiteen tilstrekkelig fagfellevurderinger til å velge den riktige kandidaten. Til kritikken fra Elster om at vinnerne mangler empirisk grunnlag, sier Underdal at prisen dekker et bredt område med ulike forskningstradisjoner.

– En empirisk orientert sv-forsker risikerer nok å framstå som kjedelig og lite kreativ for en fortolkende humanist, tror Underdal.

Professor Elster er ikke fremmed for at det faktisk finnes mye god fortolkende humanistisk forskning.

– Problemet er at Kristeva og Jameson ikke gjør god forskning. Det er bare verbal magi og tomme ord, sier Elster. Han mener det er «åltreit at noen henger bjella på katten og banner i kirka».

– Du har sagt at det å være uhøflig kan bidra til å bryte normer. Hva slags nye normer er det norsk akademia trenger, er du ute etter å hjelpe til med innspillene dine?

– Hvis man har til formål å lage en faglig balanse mellom Holbergpris-vinnerne, ville det beste være å la Det Norske Videnskaps-Akademi oppnevne komiteen. Jeg går ut fra at de ville oppnevne en internasjonal vitenskapskomité med norsk formann, slik tilfellet er for Abelprisen, sier Elster.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Holbergprisen

- Består av Holbergs internasjonale minnepris, en årlig pris siden 2004 på 4,5 millioner kroner til forskere som har gitt fremragende bidrag til humaniora, samfunnsvitenskap, juss og teologi.
- I tillegg deles også Nils Klim-prisen på 250.000 kroner ut til yngre nordiske forskere under 35 år innen samme fagområder, samt en forskningskonkurranse for elever i videregående skole.
- Holbergprisvinnere: Julia Kristeva (2004), Jürgen Habermas (2005), Schmutz Eisenstadt (2006), Ronald Dworkin (2007) og Fredric R. Jameson (2008).

– Høgskolene har de samme lovpålagte kravene til forskning og forskningsbasert undervisning som universitetene, men mindre basisbevilgning. Dette er uheldig, sa Sissel Østberg, rektor ved Høgskolen i Oslo (HiO), under en høringskonferanse om forskningsmeldingen, der representanter fra ulike deler av forskningssektoren fikk legge fram sine innspill.

– Stipendstillinger til førstelektor
Rektor Østberg, som også er nestleder i Universitets- og høgskolerådet, presiserte i sitt innlegg at et forskningsmiljø også forutsetter et visst antall stipendiater.

– Jeg tenker først og fremst på doktorgradstillinger, men all den tid det finnes to alternative karriereveier, bør man vurdere å opprette egne førstelektorstipendstillinger, mente Østberg.

– Førstelektorkvalifiseringen har en sterkere vektlegging av aksjonsforskning og utviklingsarbeid. Hvis man mener dette er verdt å satse videre på, bør det også synliggjøres som stipendiatstillinger. Eller er det ikke lenger grunnlag for å opprettholde de to karriereveiene? Vi må ha en debatt om dette, for det er ikke lenger mulig å ha en klar arbeidsdeling mellom høgskoler og universiteter, mente hun.

Utdanner forskere for universitetene
Østberg kunne også fortelle at de fleste stipendiatene i rekrutteringsstillinger slutter ved høgskolene etter fullført doktorgrad.

– En del av disse går til stillinger ved universitetene. Høgskolene investerer altså betydelige ressurser i forskerutdanning for universitetene, sa Østberg. En del av forklaringen er at høgskolene i svært liten grad tildeles postdoktorstillinger.

– Det er svært viktig at også høgskolene får tildelt postdoktorstillinger, presiserte hun.

– Særlig ansvar for likestilling
Likestilling i sektoren var også et tema på høringskonferansen.

– Forskningsrådet har et særlig ansvar for likestillingsspørsmål, sa Gerd Bjørhovde, leder for Komité for integreringstiltak – kvinner i forskning. I sitt innspill foreslo hun at Forskningsrådet bør satse på et integreringsprogram for å rekruttere og stimulere kvinner til å bli værende i forskningen.

– Kvinner i forskning vil også utfordre instituttsektoren til å jobbe mer med likestillingstiltak, for å forhindre forskjellsbehandling, uttalte Bjørhovde.

FOTO: SARA JOHANNESSEN/HØGSKOLEN I OSLO

– Det er viktig at også høgskolene får tildelt postdoktorstillinger, sa rektor Sissel Østberg, under høringskonferansen.

– Kan ikke styre næringslivet
Statsråd Tora Aasland mente at forskningsmeldingen skal være noe mer enn ambisiøse mål.

– Den skal også ha oppskrifter for hvordan vi kan nå målene, sa hun, og fortalte at meldingen vil bygge videre på prioriteringene i den forrige stortingsmeldingen fra 2005.

– Jeg står fortsatt fast ved treprosentmålet. Men jeg kan ikke styre næringslivet, så der har vi en utfordring, uttalte Aasland.

Tore Li fra NHO mente at man nå bør droppe kravet om at næringslivet skal svare for 2 prosent av forskningsinnsatsen.

– Sett heller et mål på hvor mye det offentlige vil øke innsatsen, og øk den offentlige andelen fra 1 prosent til 1,2 prosent, foreslo Li.

AV JOHANNE LANDSVERK

Forskningsmeldingen:

- Skal komme i vår.
- Arbeidstittel: «Kvalitet og vilkår».
- Bygger videre på stortingsmeldingen «Vilje til forskning» (2004–2005).

Tvingar fram tettare samarbeid

Den nye lærarutdanninga vil krevje meir samarbeid mellom institusjonane.

– Dei høgskulane som ikkje alt har bygd opp eit nettverk, må gjere det no, seier Jan Erik Wang i FFL.

Midt i januar kjem ei ny stortingsmelding om lærarutdanninga og lærarrolla. Samarbeid og nettverksbygging blir ein føresetnad for dei nye planane om ei todelt allmennlærarutdanning.

– Den nye allmennlærarutdanninga blir differensiert. Det blir ulike krav til kompetanse for å undervise i 1.–7. klasse og i 5.–10. klasse, seier Jan Erik Wang, leiar i Forskerforbundets forening for lærerutdanning (FFL).

Wang trur planane om ei nivådelte lærarutdanning vil by på store utfordringar for mange høgskolar framover.

– Kunnskapsdepartementet har i eit brev bede alle institusjonar som tilbyr allmennlærarutdanning om å lage ein plan for kva utdanning dei vil kunne tilby, seier han.

Større fagleg fordjuping

Dekan ved Høgskolen i Oslo, Knut Patrick Hanevik, fortel at lærarutdanninga for 5.–10. klasse vil ha færre fag, og større fagleg fordjuping, enn utdanninga for 1.–7. klasse.

– Meldinga følgjer opp det som alt er endra for ei tid tilbake: at nyutdanna lærarar må ha 60 studiepoeng for å undervise på ungdomssteg i visse fag, som norsk, engelsk og matematikk, seier Hanevik, som er leiar i Nasjonalt råd for lærerutdanning.

– For at det skal bli eit tilbod innanfor begge utdanningane over heile landet, blir det svært viktig at institusjonane samarbeider til beste både for studentane og institusjonane. Han trur det kan bli utfordrande for små høgskular å lage gode opplegg for begge utdanningane.

– Men dette er også avhengig av kor forskjellige dei to utdanningane blir, og kor store felleskomponentar det vil vere – eller ikkje vere – i alle fag, seier Hanevik.

– Må tenke strategisk

Dekan ved Høgskulen i Sogn og Fjordane, Rasmus Stokke, er også spent på dette.

– Spørsmålet er om alle som driv allmennlærarutdanning i dag skal kunne fortsette å tilby ei like brei utdanning. Ved Høgskulen i Sogn og Fjordane er vi midt i denne prosessen no, der vi diskuterer korleis vi bør tenke strategisk og kva for moglegheiter og problem dei nye planane gjev, seier Stokke, som også sit i Nasjonalt råd for lærerutdanning.

FOTO: HEGE MYKLEBUST

– Ei utbygging av fleire mastertilbod i lærarutdanninga må føre til større vekt på forskaropplæring i høgskolesystemet, meiner Jan Erik Wang i Forskerforbundets forening for lærerutdanning.

– Kan dei nye lærarutdanningsplanane gå ut over dei tilsette ved høgskulane?

– Nei, det trur eg ikkje, for regjeringa satser stort på vidareutdanning av lærarar for tida. Kartleggingar viser også at behovet for lærarar vil bli stort og at utdanna lærarar vil bli sterkt etterspurde i mange år framover. Difor trur eg ikkje dei nye planane treng å føre til nedbygging ved høgskulane samla sett.

– Problem å tilby nok fag

– Blir det meir problematisk å rekruttere studenter?

– Det er ikkje sikkert, men utdanninga blir meir fagretta. Problemet for høgskulane blir då å kunne tilby nok fag. Det er også eit stort spørsmål kor mykje ein må differensiere, og om ein til dømes kan køyre ein del av faga som felles undervisning, seier Stokke.

Han fortel at Høgskulen i Sogn og Fjordane

samarbeider tett med Universitetet i Bergen, Høgskolen i Bergen og Høgskolen Stord/Haugesund i UH-nett Vest, Universitets- og høgskolenettet på Vestlandet.

– Vi driv no tett planlegging med desse institusjonane om lærarutdanninga. For tilbodet vårt framover vil samarbeid bli heilt avgjerande, seier han.

– Fleire på forskarnivå

FFL er oppteken av at masterutdanning for lærarar skal få like høg kvalitet som andre masterutdanningar, noko som vil innebære at lærarutdannarane må auke kompetansen.

– Ikkje alle vil kunne gje eit breitt og fullverdig tilbod på masternivå. Per i dag har universiteta i større grad tid og ressursar til å forske. Men ei utbygging av fleire mastertilbod i lærarutdanninga vil måtte medføre at alle tilsette ved høgskolane skal kome opp på forskarnivå. Difor må ein legge større vekt på forskaropplæring i høgskolesystemet, seier Jan Erik Wang i FFL. Han trur den nye stortingsmeldinga vil leggje vekt på utbygging av forskarskolar, som vil bli knytt opp mot universiteta.

– Men blir lærarutdanninga femårig?

– På sikt blir det nok ei femårig utdanning, men ikkje enno. Til å begynne med blir lærarutdanninga fireårig, med moglegheit for utbygging til master, trur han.

– Ikkje sertifisering av lærarar

Wang trur heller ikkje det vil kome eit forslag om obligatorisk sertifisering av lærarar no.

– I så fall blir det berre sett i gang som ei søksordning. Men eg trur ein i større grad vil sørgje for at nyutdanna lærarar får oppfølging det første året. Det vil bli større press på arbeidsgevar når det gjeld rettleiing av nye lærarar, seier Wang.

Professor i pedagogikk ved Universitetet i Bergen, Kari Smith, vonar det vil kome noko nytt om dette i stortingsmeldinga.

– Eg vonar det kjem noko nytt i meldinga om induksjonsår for nye lærarar, uttaler Smith.

– Meiner du sertifisering av nye lærarar?

– Nei, eg meiner det skal vere eit skilje mellom akademisk kvalifisering og profesjonell sertifisering. Nye lærarar må få eit praksisår.

– For å vise at dei er kvalifiserte, meiner du?

– Nei, for å hjelpe dei gjennom den første fasen som lærarar. Det er ikkje vurderinga som

– Forskingsprogram manglar pengar

– Eg er skuffa over at det ikkje er løyvd nok pengar til utdanningsforskningsprogrammet, seier instituttleder Tone Skinningsrud.

er det viktigaste, men at det blir ein del av utdanninga å lære å takle ein jobb, meiner Smith.

Ingen sensasjonar

Men vil eigentleg meldinga innehalde noko særleg nytt eller uventa? Det er til dømes venta endringar i pedagogikkfaget, som vil få større plass i lærarutdanninga enn før. Hanne Marit Jahr, som leier arbeidet med stortingsmeldinga i Kunnskapsdepartementet, vil ikkje avsløre meir om innhaldet før meldinga vert lagt fram i januar.

Knut Patrick Hanevik, som sit i referansegruppa, seier at ein ikkje kan vente seg store sensasjonar.

– Departementet har hatt ein nokså open prosess, og difor har mange av spørsmåla som blir tekne opp i meldinga alt vore drøfta i dei ulike utdanningsmiljøa.

– Det kjem altså ingen ukjende bomber?

– Nei, det gjer det ikkje. Den største endringa er todelinga av lærarutdanninga, meiner han.

Jan Erik Wang i FFL trur heller ikkje at meldinga vil by på dei store overraskingane.

– Vi kan slå fast at dette ikkje blir nokon stor revolusjon, avsluttar Wang.

AV JOHANNE LANDSVERK

Ny lærarutdanning

- Ny stortingsmelding om lærarrolla og lærarutdanning kjem i januar.

Lærarutdanninga blir todelte:

- Ei utdanning for undervisning 1.–7. klasse – ei anna for 5.–10. klasse. Ikkje alle vil kunne tilby begge utdanningane.
- Lærarutdanninga blir truleg femårig på lengre sikt.

Lærarutdanning på masternivå:

- Større kompetansekrav ved høgskolar og universitet.
- Masterutdanning krev utdannarar på forskarnivå.
- Blir større vekt på forskarutdanning.

Forventningane har vore store til det nye utdanningsforskningsprogrammet i regi av Forskningsrådet. Men det som skulle bli eit stort program, er ikkje så stort lenger.

– Eg hadde venta at ein skulle satse både på grunnforskning og på anvendt forskning i det nye programmet. Men det viser seg at budsjettet berre er på 19 millionar kroner for 2009, noko som er mykje mindre enn venta. Så dette kan ein ikkje akkurat kalle ei stor satsing, seier Tone Skinningsrud, leiar ved Institutt for pedagogikk og lærarutdanning ved Universitetet i Tromsø.

Ho fortel at det er skapt store forventningar til utdanningsforskningsprogrammet i fagmiljøet.

– Men no er eg redd det blir for lite pengar i programmet. Grunnforskning har vore nedprioritert over fleire år, meiner Skinningsrud.

– Eit handlingsretta program

Rektor ved Høgskolen i Vestfold, Petter Aasen, sat i planutvalet som skulle utarbeide forslag til programplan.

– I orienteringa undervegs vart det antyda ei årleg budsjettamme på 70–100 millionar kroner. Det var ein del av premissane for arbeidet i planutvalet at det skulle vere eit stort program – etter Forskningsrådets definisjon av ordet. Men no har det enda opp med å bli eit mindre, handlingsretta program, seier Aasen.

Men avdelingsdirektør Eivind Hovden i divisjon for store satsingar seier at Forskningsrådet aldri har foreslått eit slikt beløp.

– Det er planutvalet som i sitt innspel har anslått eit behov for 100 millionar. Men på sikt ønskjer Forskningsrådet likevel å styrke programmet, uttaler Hovden.

Han fortel at ikkje alle program i divisjon for store satsingar er like store, dei varierer frå 5–200 millionar kroner per år.

Gav sterke føringar

I oppdragsbrevet gav Kunnskapsdepartementet svært sterke føringar for arbeidet, og forlangte

full kontroll over prosessen, mellom anna ved å krevje å få programplanen til godkjenning før handsaming i Forskningsrådet.

– Er ikkje dette heller uvanleg, Eivind Hovden?

– Det skjer ikkje regelmessig, men er heller ikkje heilt uvanleg. Dette er vel ikkje så unaturleg, all den tid departementet står for heile finansieringa, seier Hovden.

For svakt om grunnleggande forskning

Petter Aasen synest notatet til planutvalet vart for svakt når det gjeld grunnleggjande og disiplinforankra forskning.

– To av oss som sat i planutvalet skreiv ein kommentar om dette til Forskningsrådet. Men innspelet vårt vart avvist, fordi det nye programmet skal vere eit sek-

tororientert, handlingsretta program, uttaler Aasen.

Han meiner likevel både oppdragsbrevet, informasjonen undervegs og ikkje minst regjeringas nye strategiplan for utdanningsforskning signaliserte noko anna.

– Vi treng handlingsretta forskning, men vi treng også å styrke grunnleggjande utdanningsforskning både i instituttsektoren og ved universitet og høgskolar, meiner Aasen.

AV JOHANNE LANDSVERK

FOTO: TORGUNN WERAS, UiT

– Grunnforskning har vore nedprioritert over fleire år, meiner Tone Skinningsrud ved UiT.

Utdanning 2020

- Tiårig program i divisjon for store satsingar, Forskningsrådet:
- «Norsk utdanningsforskning fram mot 2020 (2009–2018)».
- Programplanen vart vedteke i divisjonsstyret i desember 2008.
- Det er løyvd 19 millionar kroner til programmet i 2009.
- Deretter er det lagt opp til årlege løyvingar på 24 millionar kroner.
- Midlar blir lyst ut i februar/mars.

E-vitenskap gir nye muligheter

■ Dersom forskere i større grad tar i bruk moderne IKT-infrastruktur til å dele kunnskap, kan mer oppnås på kortere tid, mener Forskningsrådet. Såkalt e-vitenskap dreier seg om at IKT muliggjør nye typer samarbeid. For eksempel kan elektronisk infrastruktur gjøre det mulig å overføre store mengder data på tvers av landegrenser, gjennom å ta i bruk superdatamaskiner, databaser og instrumenter som er sammenkoblet med fiberoptisk datanettverk, skriver Forskningsradet.no. – Forskere må åpne øynene for de nye mulighetene som e-vitenskapen gir, sier Gudmund Høst i Forskningsrådet. På oppdrag fra Nordisk Ministerråd har han deltatt i utarbeidelsen av en handlingsplan for e-vitenskap.

Nytt forum for klimaforskning

■ Regjeringen har etablert et strategisk forum for klimaforskning, kalt Klima21.

– Vi vet ikke nok om hvordan og hvorfor klimaet endrer seg, hvilke konsekvenser dette vil få for hver av oss og for de ulike sektorene i samfunnet. For å kunne utvikle en bedre og mer effektiv klimapolitikk trenger vi mer og sikrere kunnskap, sier forsknings- og høyere utdanningsminister Tora Aasland. Konserndirektør i Statkraft, Siri Hatlen, skal lede styringsgruppen, som består av representanter for forskningsmiljøer, miljøorganisasjoner, offentlige etater og næringsliv. Klima21 skal jobbe med fire områder: klimautvikling og klimaendring, konsekvenser av og tilpasninger til klimaendringer, klimapolitikk, samt tiltak og utslippsreduksjoner.

Kritisk til New Public Management

■ – Finansieringsmodellen i universitets- og høyskolesektoren er basert på New Public Management (NPM). Universitetene får penger ut fra hvor mange studiepoeng som blir publisert, og må derfor markedsføre seg for å kapre flest mulig studenter. Modellen er hentet fra næringslivet, og bryter med ideen om det offentlige fellesskapet, sier Arvid Ellingsen, kommunikasjonsrådgiver i Forskerforbundet, til Forskerforum. Ellingsen uttalte seg i forbindelse med en ny rapport om NPM utarbeidet av SV.

– Forskerforbundet har vært, og er fortsatt, kritisk til innføringen av denne styringsmodellen. Vårt alternativ til konkurranse-yrking er samarbeid. Institusjonene bør heller bli belønnet for å samarbeide med hverandre, sier Ellingsen. NPM er basert på å innføre markedsprinsipper i offentlig sektor, noe som ifølge rapporten koster samfunnet tolv milliarder kroner årlig. SVs Rolf Reikvam uttaler til Klassekampen at universitetssektoren bruker en halv milliard kroner årlig bare på markedsføring for å «stjele» studenter fra andre institusjoner. Beløpet tilsvarer 600 forskerstillinger.

Lærerutdanning vinn på krise

■ NHO varslar nedbemanningar og tøffare tider, og jobbane i privat sektor er meir usikre. No ventar universitets- og høyskolesektoren på at fleire vil søke seg til utdanningar som kan gje trygge jobbar.

– Historia viser at det i krisetider opplevast tryggare å søkje utdanningar som kan gje jobb i det offentlige, som til dømes lærarutdanning, seier førstelektor Øyvind Jenssen ved Høgskolen i Nesna til Forskerforum.no. Høgskolen i Telemark (HiT) ventar også større pågang. – Det er to ting som talar for at rekrutteringa til lærarutdanninga vil auke. For det første er det stort behov for lærarar. Og for det andre kan det bli meir attraktivt å søke jobbar i det offentlige framover, seier Anne Solberg, dekan ved Avdeling for estetiske fag, folkekultur og lærarutdanning ved HiT.

Ti år med Kilden

■ Norges forskningsråds informasjonssenter for kjønnsforskning, Kilden, fylte ti år i desember 2008. Kilden ble opprettet i 1998 med det formål å skape et «tjenesteytende organ for kjønnsforskningen i Norge, med nasjonalt ansvar for å formidle fra kjønnsforskningsfeltet i inn- og utland». Nå er Kilden blitt et nettbasert informasjons- og dokumentasjonssenter for kvinne- og kjønnsforskning. Dagens virksomhet omfatter nyhetsartikler om aktuell kjønnsforskning, presentasjon av nye publikasjoner, nettutstillinger, forskerbasen og Tidsskrift for kjønnsforskning.

Marin forskningsavtale

■ Fiskeri- og havbruksnærings forskningsfond (FHF) har inngått en samarbeidsavtale med forskningskonsernet Nofima, melder FHF.

– Avtalen og samarbeidet med Nofima gir mulighet til å innrette arbeidet med forskning og utvikling (FoU) etter næringens behov, opplyser styreleder Rolf Jørn Karlsen i FHF i en pressemelding. Nofima driver med forskning og utvikling for akvakulturnæringen, fiskerinæringen og matindustrien. Den nye avtalen mellom Nofima og FHF legger til rette for samarbeid om fornyelse, omstilling og verdiskapning i fiskeri- og havbruksnæringen.

Søkelys på kvalitet

■ Statsråd Tora Aasland inviterer til *Kvalitet 2009* – en nordisk konferanse om likestillingsperspektiv på forskning. Hovedtema for konferansen er relasjonen mellom likestilling og forskningskvalitet. Kvalitet i forskning er viktig, heter det i invitasjonen. Men hva er egentlig kvalitet? Hvordan vurderes og styrkes den? Og hvilken rolle spiller kjønn i dette? På konferansen vil nordiske forskningspolitiske aktører snakke om framtidens fremragende forskning, eksellensbegrepet og likestilling i akademia, opplyser Kunnskapsdepartementet. Konferansen finner sted 23. og 24. mars.

Vil samle høskolene

■ Rektor ved HiO, Sissel Østberg, har invitert alle høskole- og universitetsrektorene i landet til uformelt treff i januar. For mens universitetsrektorene har sine faste treff, har ikke rektorene ved høskolene hatt noen fast møteplass.

– Høskolerektorene har ikke hatt noen tradisjon for å møtes på samme måte. Men jeg tror det kan være nyttig å komme sammen for å diskutere saker som er spesielt relevante for høskolene, sier Østberg til Forskerforum.

– Universitetsrektorene møtes for å diskutere og samle seg om viktige saker, og i det ligger det mye makt. Er dette en trussel mot høskolene?

– Det er helt naturlig at de har behov for å møtes. Men man må følge med på det som skjer, slik at sektoren opptrer ryddig. Det er viktig å være klar over når det er et samlet Universitets- og høskoleråd som uttaler seg, og når det eventuelt kommer innspill fra universitetsrektorene alene. Vi kommer ikke utenom at det er et visst hierarki i sektoren, og derfor må vi i høskolesektoren følge ekstra godt med, sier Sissel Østberg.

Norsk suksess innen læringsplattformer

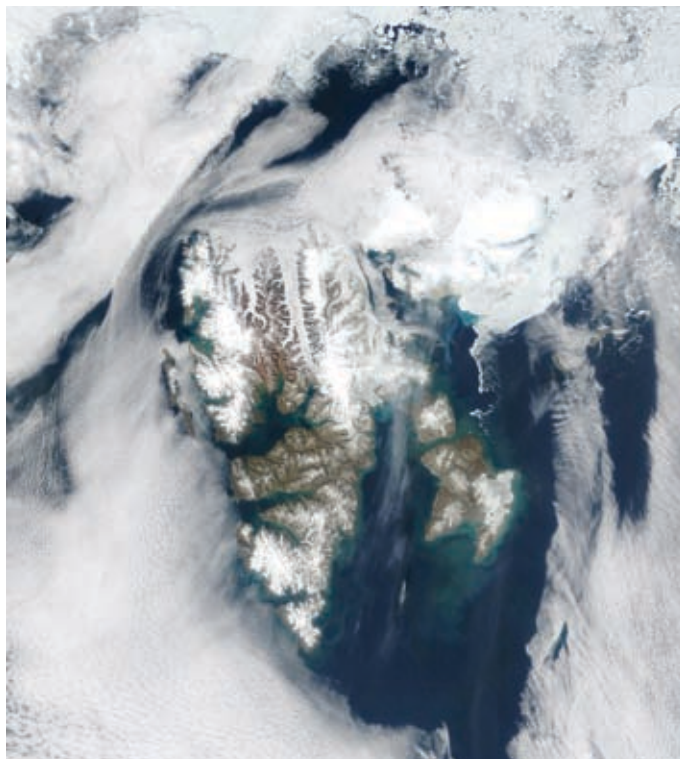
■ Det engelske selskapet Pearson har kjøpt opp norske Fronter. I løpet av de siste ti årene har Fronter blitt en stor leverandør av læringsteknologi til skoler og universitet i Norge og Europa, og i dag bruker fire-fem millioner mennesker systemet, opplyser selskapet.

– Gjennom oppkjøpet blir Fronters norskutviklede læringsteknologi en global aktør, sier gründer Roger Larsen. Blant selskapets kunder er Universitetet i Oslo og Tromsø, samt flere høskoler. Ifølge John Fallon fra Pearson er det stor etterspørsel internasjonalt etter fleksible, digitale tjenester innen utdanning, slik Fronter leverer.

Utdanningskvalitetsprisen 2009

■ Nokut inviterer universiteter og høskoler til å sende inn søknader til Kunnskapsdepartementets utdanningskvalitetspris. Prisen er på 1 million kroner. Formålet er å stimulere institusjoner innenfor høyere utdanning til å arbeide systematisk med å videreutvikle kvaliteten på sine utdanninger og motivere fagmiljøene til å bli mer opptatt av arbeid med utdanningskvaliteten, opplyser Nokut. Fristen for å søke er 1. februar 2009.

Norske laboratorier i EU

■ EU har innlemmet to norske forskningslaboratorier i sin forskningsinfrastruktur. Det ene prosjektet handler om å styrke klimaforskningsfasilitetene på Svalbard, og det andre er et karbonfangst- og lagringsprosjekt koordinert fra NTNU i Trondheim. – Jeg er stolt og glad for at norske forskningsmiljøer har fått anerkjennelse som europeiske «fyrtårn», sier statsråd Tora Aasland. Innlemmelsen av de to laboratoriene skjedde i forbindelse med at European Strategy Forum for Research Infrastructure (ESFRI) lanserte sitt nye veikart for infrastruktur. Veikartet skisserer 44 nye europeiske forskningsprosjekter, skriver Forskningsrådet.no.

Kompetanse og forskning viktig for innovasjon

■ Regjeringens første stortingsmelding om innovasjon fremhever den viktige rollen utdanning, kompetanse og forskning har for fremtidig innovasjonsevne. Det skal lages en handlingsplan for entreprenørskap i utdanningen, med vekt på høyere utdanning. Det vil også være viktig å legge til rette for forskning ved bedrifter, universiteter, høskoler, helseforetak og institutter.

– Forskningsinnsatsen vil gjøre at dagens og morgendagens virksomheter står bedre rustet for fremtiden, sier statsråd Tora Aasland.

Kulturer i bagasjen

■ Universitets- og høskolesektoren er i kontinuerlig endring. Stavanger og Agder har nylig gjennomført store omstillinger i overgangen fra høskole til universitet. I Tromsø er fusjonen nå en realitet. I tillegg skjer det stadig organisasjonsendringer på institusjonene. 19.–20. januar arrangerer derfor Universitetet i Tromsø et nytt nettverksmøte for likestillingsarbeidere i forskningssektoren, med omorganisering og kulturbygging som tema. Hva slags kulturer tar vi med oss ved endringer? Vitenskapskultur, profesjonskultur, forvaltningskultur, ledelseskultur, kjønnskultur, studiekultur, mangfoldskultur – kan vi forenes i en ny felles kultur? Dette er spørsmål som vil diskuteres på nettverksmøtet.

A photograph of four people, three women and one man, smiling and looking towards the right. They are in a dimly lit room with warm, yellow light sources in the background, creating a cozy atmosphere. The woman in the foreground is wearing glasses and a white shirt under a dark top. The man on the left is also smiling. The woman behind her is wearing a brown scarf. The woman on the right is wearing glasses and a dark top.

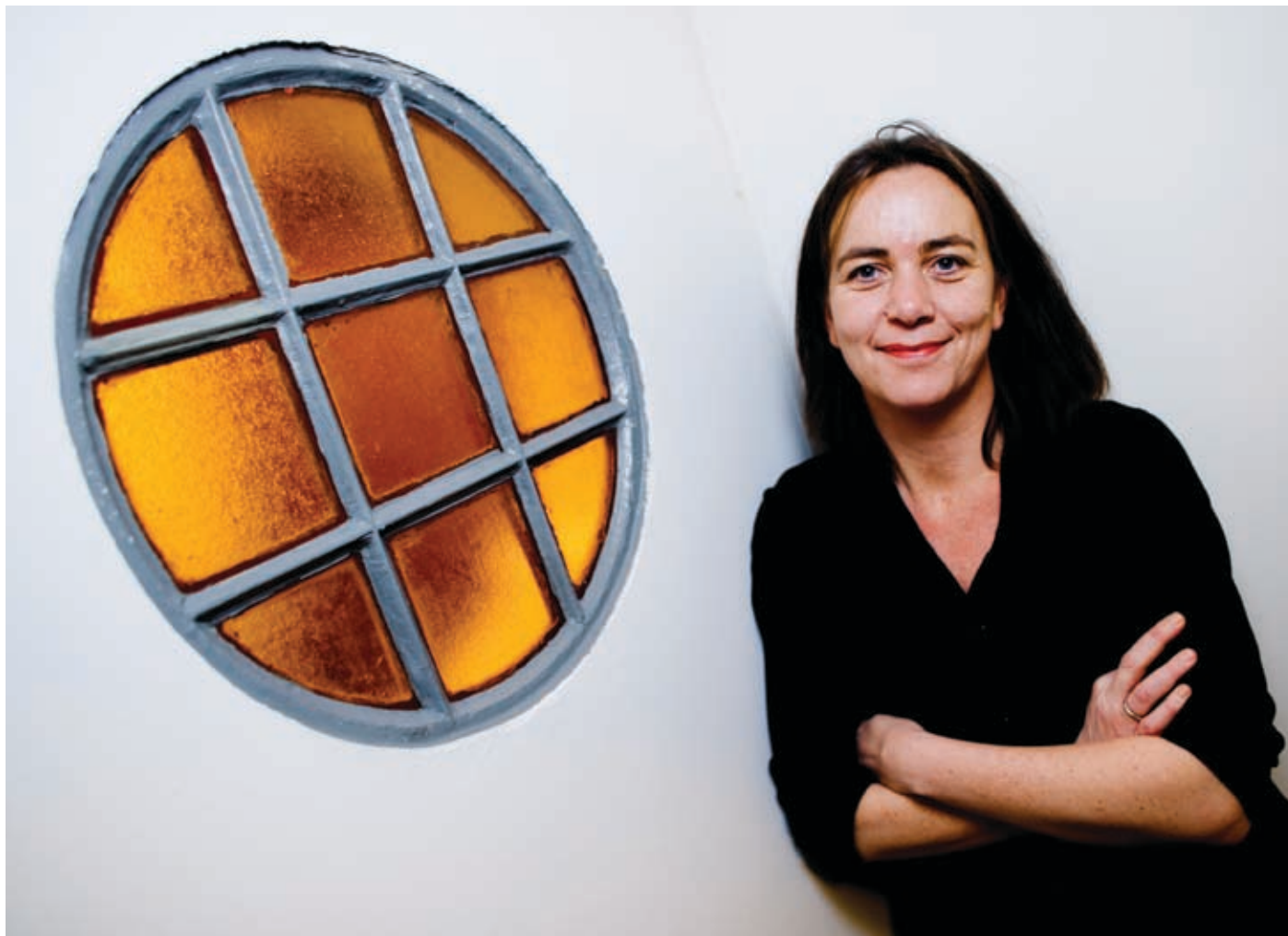
Hvit, hvitere,

akademia?

Stortinget er «blendahvitt», heter det i avisene. Er det samme sant for landets universiteter og høyskoler? Og er det i så fall et problem, eller er en slik debatt irrelevant i et miljø hvor det kun er kvalifikasjoner som teller? Ferruh Özalp er én blant et ukjent antall personer med etnisk minoritetsbakgrunn i norsk akademia.

TEKST: HELENE LINDQVIST FOTO: ERIK NORRUD

– Dersom vi mener noe med at vi ønsker å rekruttere flere med innvandrerbakgrunn, må vi også vite hvor vi står i dag, og hvor vi skal, mener Mette Tollefsrud.

– Akademia har i stor grad sluppet unna diskusjonen om mangfold. Det har vært noe debatt rundt rekruttering av studenter, men ikke av ansatte, sier Mette Tollefsrud. Hun er førstelektorstipendiat ved Avdeling for lærerutdanning og internasjonale studier ved Høgskolen i Oslo (HiO). I artikkelen «Om enfold og mangfold i akademia» (2008) slår hun fast at akademia er «hvitt». Men det er ikke bare personene som jobber der som gjør akademia såkalt hvitt. Tollefsrud mener det også handler om pensum og det utvalgte fagstoffet. «Er det slik at akademia preges av et sett av selvfølgeligheter uten erkjennelse av at det i et flerkulturelt samfunn finnes ulike forståelseshorisonter som fordrer sin plass?» spør hun i artikkelen.

De beste fra hele verden

– Mangfold er en verdi i seg selv, som må sikres, påstår Tollefsrud, og trekker fram siste tiders debatt om mangfold på Stortinget.

– Det er viktig at vi diskuterer dette også innad i våre korridorer. Det er nesten litt paradoksalt at vi mangler denne debatten her, når det er universitetene og høgskolene som er utgangspunkt for mye av tankegodset og verdi-grunnlaget i samfunnet, sier hun.

Ekspedisjonssjef i Kunnskapsdepartementets universitets- og høyskoleavdeling, Toril Johansson, hevder at rekrutteringsmekanismene i universitets- og høyskolesektoren skal fungere slik at akademia unngår å havne i «blendahvit-grøfta».

– Integreringsdebatten er ikke så relevant når det gjelder rekruttering til vitenskapelige stillinger. Konkurransen i akademia er basert på vitenskapelige kriterier, og det viktigste er å rekruttere de beste søkerne uansett hvor i verden de kommer fra, sier Johansson. Ifølge ekspedisjonssjefen kan integreringsproblemstillingen i UH-sektoren deles i tre: Blant de vitenskapelig ansatte er den mindre relevant, i og med at akademia i seg selv er internasjonalt orientert. I den administrative staben stiller det seg annerledes. Der bør de ansatte speile befolkningen på

linje med andre statlige bedrifter. Sist, og kanskje viktigst, er det at antallet minoritetsstudenter er representativt for hele befolkningen, mener Johansson.

– Tar tid å bygge opp

I snart tre år har Ferruh Özalp vært høyskolelektor i førskolepedagogikk ved HiO.

– Jeg har alltid følt meg velkommen, både blant kolleger og studiekamerater, sier hun. Som 20-åring kom Özalp fra Tyrkia, med en tyrkisk lærerutdanning i bagasjen. I Norge fortsatte hun på Barnevernsakademiet, den gamle førskolelærerutdanningen. Hun legger ikke skjul på at språket har vært en barriere.

– Det tar tid å lære språk og ta utdanning når du kommer til et nytt land. Rettighetsmessig, i forhold til ansiennitet og publikasjoner,

Mangfold er en verdi i seg selv, som må sikres.

METTE TOLLEFSRUD, FØRSTELEKTORSTIPENDIAT VED HØGSKOLEN I OSLO

En mer mangfoldig lærerstab er viktig også for majoritetsstudentene.

FERRUH ÖZALP, HØGSKOLELEKTOR I FØRSKOLEPEDAGOGIKK, HØGSKOLEN I OSLO

er jeg likestilt med andre i Norge. Men verken utdanningen min fra Tyrkia, eller årene med språkopplæring i norsk har gitt noe uttelling i akademia, forklarer Özalp.

– Heldigvis har jeg klart meg bra likevel, legger hun til. Framover har hun ambisjoner om å fortsette videre i høgskolesystemet, og håper å gå videre på førstelektorprogrammet.

Stigmatiserende tall

Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) ønsker at flere med innvandrerbakgrunn skal gå i Özalps fotspor, slik at andelen statsansatte med innvandrerbakgrunn etter hvert kan gjenspeile andelen i befolkningen. Derfor har AID bedt statlige virksomheter om å følge med på antall og andel ansatte med innvandrerbakgrunn, og å sette mål og utarbeide planer for å

øke denne andelen. Kunnskapsdepartementet har formidlet dette videre til landets universiteter og høyskoler. I tildelingsbrevene for 2007 og 2008 ble de bedt om å tallfeste sine ansatte med innvandrerbakgrunn. Men gode intensjoner til tross: Flere universiteter og høyskoler har unnlatt å rapportere inn slike tall. Under overskriften «Vil ikke telle innvandrere» skrev studentavisa Under Dusken i november 2008 at NTNU ikke ønsket å kartlegge sine ansattes bakgrunn.

– Det blir som å sette ansatte i bås, uttalte personalsjef Arne Hestnes til avisa. I ettertid reagerer han på oppslaget.

– I Under Dusken ble saken vinklet mye mer politisk enn den er for oss. De blåste opp saken, og gjorde én fjær til ti høns, sier Hestnes i dag. Da departementets oppfordring kom, ble

Statistikk

- Det er 381 000 innvandrere i Norge, og 79 000 norskfødte med innvandrerforeldre. Til sammen utgjør disse to gruppene 9,7 prosent av befolkningen på 4, 7 millioner.
- Det bor innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i alle landets kommuner. Oslo har den største andelen, med 25 prosent av befolkningen.
- 31 prosent av alle 19–24-åringene bosatt i Norge tok høyere utdanning i 2005. Blant norskfødte med innvandrerforeldre tok 33 prosent i denne aldersgruppen høyere utdanning, mot 18 prosent av innvandrerne.

Kilde: Statistisk sentralbyrå

det riktignok diskutert om det å registrere bakgrunn kunne oppleves stigmatiserende, men ifølge personalsjefen er det ikke derfor NTNU har latt være å utføre kartleggingen.

– Vårt hovedpoeng er at dette er statistikk

Andelen studenter med minoritetsbakgrunn ved Høgskolen i Oslo er om lag 15,5 prosent. Tilsvarende statistikk for ansatte eksisterer ikke.

– Som person med innvandrerbakgrunn må du være ekstra flink for å nå opp, både innenfor akademien og andre steder, sier Ferruh Özalp.

som er tidkrevende for oss å lage, og vi vil heller prioritere andre ting, sier Hestnes.

Kartlegging på HiO

Også ved Özalp og Tollefsruds egen arbeidsplass HiO har kartleggingen medført problemer, forteller høgskolens kontorsjef for rekruttering og utvikling, Irén Terray.

– Dette kom til oss fra flere kanaler og departementer samtidig, med ulike definisjoner på hva som var innvandrerbakgrunn. Kunnskapsdepartementet anbefalte dessuten en frivillig og anonym undersøkelse, noe vi mente ville gi store statistiske svakheter, sier Terray. Likevel forsøkte HiO seg med stikkprøver. Det ble nøye redegjort for hensikten med undersøkelsen, men tilbakemeldingene var negative.

– Vi fikk sterke reaksjoner og klare meldinger fra personer med innvandrerbakgrunn på at dette ikke var noen god måte å kartlegge på. Departementet må skjønne at vi møter reaksjoner på dette, selv om intensjonen er god, mener Terray. Resultatet ble at HiO valgte å ikke gjennomføre undersøkelsen.

Politisk rådgiver for forsknings- og høyere

utdanningsminister Tora Aasland, Kyrre Lekve, har ikke oversikt over hvor mange universiteter og høyskoler som har rapportert inn tall, men han tror ikke det er mange.

– I det siste har de hatt mye å gjøre med kvalitetsreformen, så dette med å rapportere tall har nok ikke vært så høyt på agendaen, sier han.

Rollemodeller

Tollefsrud synes det er veldig synd at tallene uteblir. Hun mener synlig statistikk kan bidra til å tvinge fram en nødvendig diskusjon.

– Dersom vi mener noe med at vi ønsker å

rekruttere flere med innvandrerbakgrunn, må vi også vite hvor vi står i dag, og hvor vi skal, påpeker hun. At det skal være stigmatiserende å synliggjøre andelen ansatte med innvandrerbakgrunn kan hun ikke skjønne, når begrunnelsen er styrking av mangfold. Det er den samme begrunnelsen vi har for å oppgi kvinneandelen i akademien, mener Tollefsrud.

Heller ikke Özalp frykter den stigmatiserende effekten.

– Vi er allerede stigmatisert. Som person med innvandrerbakgrunn må du være ekstra flink for å nå opp, både innenfor akademien og

Integreringsdebatten er ikke så relevant når det gjelder rekruttering til vitenskapelige stillinger.

TORIL JOHANSSON, EKSPEDISJONSSJEF I KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

Dette er statistikk som er tidkrevende for oss å lage, og vi vil heller prioritere andre ting.

ARNE HESTNES, PERSONALSJEF VED NTNU

andre steder, hevder hun. Derfor er hun opp-tatt av at ungdommer med slik bakgrunn skal få gode rollemodeller, og dermed håp for egen framtid.

– Ryktene går jo blant mange ungdommer med innvandrerbakgrunn, at selv om de tar seg utdanning, så får de ikke jobb, sier Özalp.

– Man kan mene hva man vil om Obama. Men det at han er blitt president, endrer fram-tidsdrømmene til mange barn. Det er det ingen tvil om, supplerer Tollefsrud. Førskolelærer-utdanneren mener det er viktig at barn ikke vokser opp med inntrykk av at visse yrker er for-beholdt visse mennesker.

– En mer mangfoldig lærerstab er viktig også for majoritetsstudentene, påminner Özalp.

– Og hvorfor skal det ikke jobbe flere med innvandrerbakgrunn ved universitetene og hog-skolene? De er jo ikke dummere enn andre, påpeker hun. Selv opplevde Özalp en gang under lunsjpausen å bli tatt for å være ansatt i personalkantinen. Det tok hun ikke så tungt.

– Jeg er klar over at det er mange med mino-ritetsbakgrunn i slike lavstatusyrker, så jeg er vant med den biten. Jeg vet hvem jeg er, og ble ikke lei meg. Men kollegaene mine reagerte ster-kere, de syntes det var veldig ubehagelig, fortel-ler pedagogikklektoren.

– Bare fine ord

Andelen studenter med minoritetsbakgrunn ved HiO er om lag 15,5 prosent, og tilsvarende statistikk for ansatte finnes altså ikke. Men selv om hogskolen fremdeles ikke har fått kartlagt de ansattes bakgrunn, har de ikke lagt jobben bak seg, forsikrer Irén Terray. Nå arbeides det

med nye metoder å dokumentere situasjonen på. I HiOs strategiplan for 2008–2011 heter det dessuten at det skal jobbes systematisk og mål-rettet for å øke antallet studenter og tilsatte med minoritetsbakgrunn.

– Vi følger tilsettingsprosessene med argus-øyne. Blant annet må det redegjøres for hvor-for personer med minoritetsbakgrunn eventuelt ikke blir innstilt, forteller Terray.

Et statlig rekrutteringstiltak ved skolen er oppfordring til mangfold gjennom utlysings-tekster. «Høgskolen ønsker et mangfoldig studie-og arbeidsmiljø og oppfordrer derfor alle kvalifiserte kandidater til å søke stilling hos oss – uavhengig av alder, kjønn, funksjonshemming, nasjonal eller etnisk bakgrunn,» heter det i teksten som knyttes til HiOs stillingsutlysninger. Men er dette mer enn bare fine ord?

– Når du plukker teksten fra hverandre, blir den meningsløs, hevder Özalp.

– Uavhengig av alder og kjønn? Hva mener de med det? Og når jeg ser på bygningene her, synes jeg ikke de ser ut som de er spesielt godt tilrettelagt for blinde og rullestolbrukere. Dette ser pent ut på papiret, men virkeligheten er en annen. Jeg tror ikke slike tekster betyr noe i praksis, sier hogskolelektoren. Hun tror langt mer konkrete tiltak må til for å oppnå økt mang-fold. Tollefsrud er enig. Hun er overbevist om at den gode vilje ikke holder.

– HiO kan være nesten like hvitt om fem-ti år om vi ikke innfører tydelige mål og til-tak. I artikkelen min foreslår jeg et mål om å ha 20 prosent medarbeidere med etnisk mino-ritetsbakgrunn innen åtte år. Det er egentlig et beskjedent mål, med tanke på at minoritetsbe-folkningen i Oslo er på 25 prosent, påpeker hun. For å nå målet foreslår Tollefsrud både rekrutte-ringstiltak helt ned på bachelornivå, og moderat kvotering av personer med etnisk minoritets-bakgrunn.

Internasjonal virkelighet

Ifølge Aaslands politiske rådgiver Kyrre Lekve kan det være aktuelt å skrive om rekruttering av etniske minoriteter i den kommende forsk-ningsmeldingen.

– Dette er et typisk eksempel på en sak som bør komme lenger opp på agendaen, sier han. Rådgiveren understreker likevel at det essen-sielle i sektoren er de faglige kvalifikasjonene, noe som foreløpig gjør øremerking mindre aktuelt. Store deler av akademia forholder seg dessuten bare til en internasjonal virkelighet, påpeker han. Lekve mener likevel at et samfunn i endring kan presse fram et behov for tiltak.

– Nå som det går mot at norsk høyere utdan-

ning blir en masseutdanning, er det klart at de ansatte også må speile innvandrerbefolkningen i antall, sier han. For å få til det vil Lekve helst satse på fagspesifikke rekrutteringstiltak.

– Vi vet at det er store forskjeller fra fag til fag. Personer med innvandrerbakgrunn ser ut til å velge å studere fag som medisin og jus, mens andre studier ikke ses på som like attrak-tive, forklarer rådgiveren.

Heller ikke Kunnskapsdepartementets eks-pedisjonssjef Toril Johansson mener kvotering eller øremerking av stillinger er noen god løs-ning. Og hun vil ikke trekke paralleller til øre-merking av stillinger til kvinner, slik Tollefsrud gjør.

– Akademia skal rekruttere de beste. Bak-grunn er ikke relevant når det kommer til ansettelse i vitenskapelige stillinger, fastslår Johansson. ■

Bør det øremerkes vitenskapelige stillinger til personer med innvandrerbakgrunn?

Kari Helene Partapuoli, leder for Antirasistisk senter

– Det bør man vurdere å gjøre. Folk med mino-ritetsbakgrunn er under-representert i akademia, spesielt i professorstillin-ger. Det er viktig at det samfunnet Norge er blitt, speiles også her.

Odd Einar Dørum, Venstres forsknings- og utdanningspolitiske talsmann

– Nei. Virkeligheten over-flødiggjør spørsmålet. De siste årene har antal-et flinke folk med mino-ritetsbakgrunn som finner sin rettmessige plass i akademia, virkelig skutt fart.

Rita Kumar, leder for Kontaktutvalget mellom innvandrerbefolkningen og myndighetene (KIM)

– I første omgang må forskningsinstitusjonene sette seg tydelige mål for hvordan de skal rekrut-tere flere med minoritetsbakgrunn. Om dette ikke lykkes, kan sterkere tiltak som øremerking vurderes.

Kartlegging av bakgrunn

- Antallet ansatte med innvandrerbakgrunn i UH-sektoren er ikke kjent, men antas å være lavt.
- Arbeids- og inkluderingsdepartementet (AID) vil at andelen ansatte med innvandrerbakgrunn i staten skal gjenspeile andelen i befolkningen.
- AID og Kunnskapsdepartementet har bedt UH-sektoren om å foreta en frivillig og anonym kartlegging av ansattes bakgrunn.
- Mange institusjoner har opplevd den foreslåtte undersøkelsen både stigmatiserende og tidkrevende, og har derfor unnlatt å gjennomføre den.

AUSTRALIA

Best på utdanning

■ Australia ligger på toppen av rankinglista i undersøkelsen University Systems Ranking, som er utført av den Brussel-baserte tanke-smia Lisbon Council. Her er utdanningssystemene i 17 OECD-land sammenlignet, og på plassene bak Australia følger Storbritannia, Danmark, Finland og USA. – At Australia kommer best ut i denne rangeringen er ikke spesielt overraskende. Norske studenter i Australia oppgir at de er svært tilfreds med studieoppholdet og kvaliteten på utdanningen, uttaler ANSA-president Anders Fjelland Bentsen i en pressemelding. Australske læresteder har lenge ligget helt i tet når det gjelder å tiltrekke seg studenter fra hele verden. Landet opplever også en klar økning i forskerrekutteringen, med en vekst på 10 prosent fra 2006 til 2007.

USA

For lite praksis

■ For mye utdanningsforskning foregår i universitetsmiljø, hevder Anthony S. Bryk, den nye presidenten i Carnegie-stiftelsen for Advancement of Teaching (bildet). Han mener utdanningsforskning er for mye innrettet på teoriutvikling og for lite på praktiske løsninger, skriver Insidehighered.com. Manglende finansiering er det største problemet for utdanningsforskningen i USA, mener Bryk. Mindre enn 0,25 prosent av hele utdanningsbudsjettet går til forskning og utvikling, mens det innenfor områder som medisin og ingeniørkunst blir brukt mellom 5 og 15 prosent av totalbudsjettet til forskning og utvikling.

SVERIGE

**Satser på
entreprenørskap**

■ Den svenske regjeringen har besluttet å opprette topputdanning innen entreprenørskap og innovasjon ved minst to universiteter eller høyskoler, opplyser Utbildningsdepartementet. Til dette beregner man å bevilge 15,3 millioner svenske kroner i 2009 og 2010. Aktuelle læresteder bes nå om å søke om å få drive disse utdanningene. – Entreprenørskap er en så avgjørende faktor for Sveriges framtid at vi behøver topputdanning på høyeste internasjonale nivå, sier høyskole- og forskningsminister Lars Leijonborg.

USA

For dyrt med høgare utdanning

■ Uavhengig av den økonomiske krisa har kostnadene ved amerikanske college auka så mykje at høgare utdanning snart er utanfor rekkjevidde for dei fleste amerikanarar, viser ein rapport frå National Center for Public Policy and Higher Education. Overalt har kostnadene auka med over 400 prosent frå 1982 til 2007, medan inntekta for gjennomsnittsamertikanaren berre har auka med 140 prosent i same perioden. Det siste tiåret er studielåna meir enn fordobla, og studantar frå låg-inntektsgrupper får i gjennomsnitt mindre bidrag, skriv Nytimes.com.

ITALIA

**Kaos ved
universiteta**

■ Regjeringa Berlusconi vil spare 1500 milliardar euro ved italienske universitet. Dette har ført til ei bølge av demonstrasjonar, og både studantar og universitetstilsette protesterer mot den nye reforma til undervisningsminister Mariastella Gelmini (biletet). Etter planen skal berre éin av ti forskarstillingar oppretthaldast når forskarane går av med pensjon. Det skal også innførast auka studentavgifter, og offentlige universitet skal kunne omdannast til private. Italienske universitet slit frå før med utbreidd korrupsjon, der mektige professorar tilgodeser familie og vener med jobb ved universiteta, og dette er ikkje berre utbreidd i Sør-Italia, skriv den austerriske avisa der Standard. Ved universitetet i Bari har ein fjerdedel av dei 179 lærarane på bedriftsøkonomi nære slektningar som er tilsette ved universitetet, og i Messina er det reist tiltale mot rektor og fleire professorar for maktmisbruk og bedrageri.

DANMARK

**Starter
universitets-
evaluering**

■ Danske universiteter skal evalueres, og nå har vitenskapsminister Helge Sander pekt ut et internasjonalt ekspertpanel, som skal stå for evalueringen, melder det danske Videnskabsministeriet. Utgangspunktet for evalueringen er at det med universitetsreformen i 2003 ble innført en enhetlig ledelsesstruktur ved de danske universitetene med eksternt flertall i styrene og ansatte ledere. – Vi skal tørre å være selvkritiske og hele tiden sikre optimale forhold ved universitetene. Det handler om viktige begreper som forskningsfrihet, fri akademisk debatt og studenters medbestemmelse, uttaler Sander i en pressemelding.

SØRAUST-ASIA

**Vil kopiere
Bologna-prosessen**

■ Sørøst-Asia har planar om å kopiere den europeiske Bologna-prosessen. Planen er å samordne utdanninga for 12 millionar studantar ved 6500 lærestader i elleve svært ulike land innan sju år. På ein konferanse i Bangkok vart det uttrykt at eit samordna utdanningssystem kan vere nøkkelen til dei endå meir ambisiøse planane til Association Southeast Asian Nations (ASEAN) om ein økonomisk union innan 2015. Som i Bologna-prosessen ønskjer regionen å oppnå større mobilitet for studantar og lærarar, og å gjere kurs og eksamen compatible i dei ulike landa, skriv Universityworld-news.com.

STORBRITANNIA

Ikkje muslimsk ekstremisme

■ Universitetet gjev ikkje grobotn for islamsk radikalisme, trass i at mange fryktar meir ekstremisme ved britiske campus, viser ein studie frå University of Cambridge som er basert på grundige intervju med 26 studentar ved britiske universitet. Ifølgje studien er dei fleste britiske muslimar motstandarar av politisk ekstremisme, og har meir sympati for Amnesty International enn al-Qaida. Dette står likevel i kontrast til tidlegare forskning frå Centre for Social Cohesion, der muslimske studentar ved britiske universitet meinte drap i religionens namn kunne forsvarest, skriv Guardian.co.uk.

SVERIGE

Forsker på etikk i helsevesenet

■ Et nytt forskningssenter for etikk, Centre for Healthcare Ethics, er åpnet i Sverige. Det nye forskningssenteret er et samarbeid mellom Karolinska Institutet, Kungliga Tekniska högskolan (KTH) og Stockholms universitet (SU), opplyser SU på sine hjemmesider. Målet er å skape et bedre beslutningsgrunnlag både i helsevesenets hverdag og i helsepolitikken. Et sentralt spørsmål for forskerne ved det nye senteret vil være: Hva blir konsekvensene av ulike etiske prioriteringsprinsipper? Et annet problemfelt som vil belyses, er hva slags rettigheter pasienter har i helse- og sykehussystemet. Det handler om retten til pleie, retten til å takke nei til pleie og retten til å få en trygg og sikker omsorg, skriver Su.se.

STORBRITANNIA

Vil ha fleksibelt eksamenssystem

■ Storbritannia treng eit nytt eksamenssystem, der studentar i høgare grad kan kombinere kurs eller modular ved ulike universitet, hevdar Paul Ramsden, leiar for Higher Education Academy, i ein rapport. Universiteta må også innføre større fleksibilitet, slik at studentane til dømes skal kunne kombinere studiar og jobb. Ifølgje rapporten, som er skrive på oppdrag for den britiske regjeringa, bør universiteta også tillate at studentane betaler for kvar einskild modul heller enn for heile utdanningar, skriv Guardian.co.uk.

KINA

Kinesiske studentar dominerer

■ Talet på studentar frå Kina som reiser utanlands for å studere, overgår alle andre land, og kinesarane vil halde fram med å dominere den internasjonale studentmarknaden i tiår framover. Dei unge kinesarane er spreidd over heile verda, og mange universitet har begynt å stole på skolepengane til kinesiske studentar i budsjetta sine. Ein reknar med at meir enn 350 000 kinesiske studentar vil ta ein grad i utlandet dette året, og at talet vil auke til 645 000 i løpet av dei neste 20 åra, skriv University-worldnews.com.

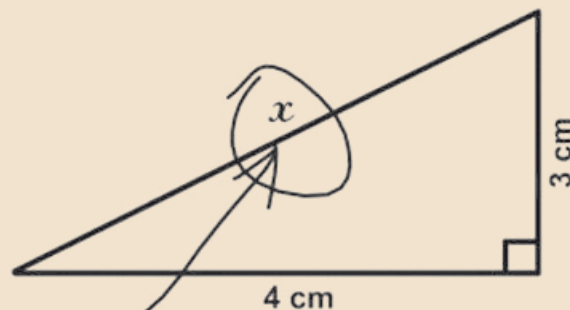
I 2025 er det venta at India vil overta for Kina som verdas mest folkerike nasjon, men berre 300 000 indiske studentar vil truleg dra heimanfrå for å studere ved eit utanlandsk universitet.

SVERIGE

Kraftig auke av utanlandske studentar

■ Blant nybegynnarane ved svenske universitet og høgskular auka talet på utanlandske studentar med 17 prosent hausten 2008 samanlikna med året før. Studieåret 2007/08 begynte over 87 000 studentar ved svenske universitet og høgskular, og det er ein auke på 6000 sidan førre året, viser statistikk frå Högskoleverket. Av dei 6000 fleire som begynte å studere i fjor, står utanlandske studentar for 43 prosent av auken. Flest utlendingar søker studiar ved Kungliga Tekniska högskolan, Chalmers tekniska högskola, Lunds universitet, Blekinge tekniska högskola og Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Det er særleg magister- og masterprogram som lokkar. Over 40 prosent av nybegynnarane på masterprogram hausten 2008 er utanlandske studentar.

3. Find x.

EU

Ung negative til matematikk

■ I ei rundspørjing bestilt av Europakommisjonen, Young People and Science, vart nærare 25 000 ungdomar i EU spurd om synet deira på naturvitskap. Resultatet var nedslåande. I Storbritannia svarte heile 76 prosent at dei ikkje ville studere matematikk eller tekniske fag. Ungdomane i Sverige var også blant dei mest negative. 38 prosent av svenskane svarte at dei absolutt ikkje var interesserte i matematikkstudiar, og 73 prosent hadde ikkje interesse for naturvitskaplege yrke. Blant unge i Litauen, Spania, Bulgaria og Portugal var det færre, mellom 28 og 38 prosent, som ikkje kunne tenkje seg å velje naturvitskap. Dei unge i EU var aller mest interesserte i samfunnsvitskaplege og økonomiske studium.

– JO DJUPARE EIN GÅR INN I TERRORISMEN, JO MEIR KOMPLEKST BLIR DET,
SEIER LAILA BOKHARI, NYTILSETT FORSKAR VED NUPI.

REISANDE I TERROR

LAILA BOKHARI I SAMTALE MED ASTRID SVERRESDOTTER DYPVIK.
FOTO: LINDA BOURNANE ENGELBERTH

Når terrorbombene eksploderer i Mumbai eller Islamabad, byrjar telefonen hennar ofte å ringa. I den andre enden er gjerne NRK, TV2 eller Aftenposten. Dei vil vita kva som skjer, kven som står bak og kvifor. Laila Bokhari¹ svarar. Sidan 2001 har ho vore tilsett som forskar ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI), men i slutten av denne månaden byrjar ho i ny stilling som forskar ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt (Nupi).

– Eg kjenner meg privilegert som får bruka så mykje av tida mi til å forska på terrorisme, så eg synest formidling er ein del av det samfunnsansvaret vi har som forskarar, seier Bokhari.

Det var eit underleg, men kanskje ikkje heilt tilfeldig, samantreff at Laila Bokharis forskarkarriere starta omlag samtidig som Osama bin Laden tok steget frå å vera ein islamistisk banditt til å bli sjølv inkarnasjonen av fundamentalistisk terrorisme. Sommaren 2001 fekk ho jobb ved Forsvarets forskningsinstitutt, tryggingsspolitikk og radikal islam var arbeidsfeltet. Dei geografiske spesialområda hennar var Afghanistan, som då framleis var styrt av Taliban, og Pakistan, ein av dei få landa som anerkjente den islamistiske regjeringa i nabolandet. Nokre månader seinare small to fly inn i World Trade Center, og Osama bin Laden vart Vestens fiende nummer ein. Som følge av dette skaut interessa for terrorforskning i veret. I 2001 var det tre forskarar på FFI som arbeidde med terror og politisk vald. I dag er det sju FFI-forskarar som har emne av typen *jihadisme*, *radikal islam* og *al-Qaida* som arbeidsfelt.

– Det er eit spennande forskingsfelt fordi det er svært aktuelt, det skjer heile tida veldig mykje. Dessutan er det så mange måtar å nærma seg dette forskingsfeltet på.

Etter sju år i FFI går Bokhari no over i ei ny stilling som forskar ved Nupi. Der skal ho vera med på å byggja opp instituttets kompetanse på Afghanistan. Ho fortel at ho gler seg til å utvida forskingsfeltet, og arbeida med nye vinklingar og tilnærmingar.

– Var terrorforskar noko du drøymde om å bli?

– Det var litt tilfeldig. FFI lyste ut ei stilling der arbeidsfeltet var terror og tryggleik, og det var midt i blinken for det eg hadde studert. Eg har mastergrad i internasjonal tryggingsspolitikk frå Amsterdam, og eg hadde

arbeidserfaring frå fleire plassar i Midtausten, Pakistan og frå Afghanistan. Eg hadde dermed eit godt utgangspunkt for å arbeida med terror i Midtausten og Asia. Det var eit samanfall mellom det eg ønskte å forstå, og det samfunnet treng å forstå.

FFIs terrorforskarar har godt ord på seg, også internasjonalt. Ifølgje Bjørn Olav Utvik, som er midtaustenforskar ved Universitetet i Oslo, har FFI ei høg stjerne internasjonalt innanfor forskinga på al-Qaida og liknande organisasjonar. På feltet radikal islamistisk ideologi er instituttet verdsleiande. Forskarane set terroren inn i ein breiare historisk og samfunnsmessig samanheng, og dermed får dei også ein annan dimensjon enn tradisjonelle militærtekniske analysar.

Barack Obama overtek i desse dagar i Det kvite huset i Washington. Den nye presidenten har signalisert at han vil trappa opp innsatsen i Afghanistan, og han kallar landet «den verkelege fronten i kampen mot terror». Han har også signalisert auka interesse for nabolandet Pakistan, som har vore USAs lojale allierte i krigen mot terror. Samtidig har Taliban basar på pakistansk jord, i dei såkalla stammeområda nordvest i landet. Pakistanske styres-

makter har aldri klart å kontrollera dette området, og vanlege pakistanske lover gjeld ikkje. I desse områda er det lokale stammeleiarar som styrar.

– Det blir spennande å sjå kva han kjem til å gjera. Eg var i New York nyleg, og det er tydeleg at Obama er ei kjelde til inspirasjon. Folk eg møtte sa at dei no for første gong var stolte over å vera frå USA. Også i den muslimske verda er det knytt mykje håp til Obama. For å lukkast i Afghanistan trur eg dei internasjonale aktørane må vera meir ærlege med kva dei vil, og dei må i større grad spela på lag med afghanarane. Det er dei som må sitja i førarsetet, også når vi meiner at dei tek feil. Men her er det sjølv sagt fleire store dilemma.

– Med tanke på tidlegare amerikansk innblanding i området, er det vel gode sjansar for at auka amerikansk interesse ikkje fører til mindre terror?

– Denne historia har ein djup ironi. Då USA støtta afghanske mujahedins kamp mot Sovjet, brukte dei Pakistan som gjennomfartsåre for både våpen og pengar. Mykje av infrastrukturen for terrorverksemda til al-Qaida og Taliban i området vart skapt då. Så alle er på sett og vis skuld i at Pakistan er som det er i dag.

Den pakistanske tryggingstenesta ISI er ein del av dette biletet. ISI støtta mujahedin i Afghanistan. På 1980- og 1990-talet støtta organisasjonen opp om diverse militante rørsler, som ein del av eit maktspel over-

¹ Som forskar har Laila Bokhari arbeidd mykje med spørsmål knytt til internasjonal lov og nedkjemping av terror. I tillegg har ho forska på kvinner og terror, post-konflikt og statsbygging i Afghanistan, og dei politiske aspekta av India og Pakistans kjernevåpenprogram.

for nabolanda, og som ein del av landets trygging- og utanrikspolitikk. ISI blir stadig nemnd som ein grå skugge bak terroraksjonar i regionen, no seinast i samband med åtakket i Mumbai i november.

– Både USA og ISI har hatt ein strategi der dei har væpna dei gruppene dei meiner står på «rett side». Men dette fungerer jo berre så lenge gruppene er lojale, og det er dei ikkje alltid. Det viser erfaringa med væpninga av afghanske mujahedin på 1980-talet. ISI har også mista kontrollen over fleire av dei terrorgruppene som dei sjølve har vore med på å byggja opp.

Laila Bokhari er mørkare i håret enn gjennomsnittsnordmannen, og etternamnet antyder også eit opphav utanfor landegrensene. Men etternamnet deler ho med noko så typisk norsk som ei fillerye. På fleire norske møbelbutikkar kan ein nemleg kjøpa Bokhari-ryer. Bak Bokhari-rya står ein teppehandlar på Lillehammer.

– Foreldra mine er forretningsfolk. Far min er pakistanar, mora mi er norsk. Dei møttest då dei studerte i London, og flytta seinare til Lillehammer. Dei starta først med import av orientalske tepper, men butikken gjekk ikkje så godt. Teppa var kanskje for fasjonable for Gudbrandsdalen. Så kom dei til å tenkja på all den billege bomulla som finst i Pakistan, og kom på ein meir lønnsam idé, nemlig å produsera tradisjonelle norske filleryer i Pakistan for sal i Noreg.

Dette vart etter kvart ein så god butikk at teppehandlarane fann ut at dei ville gje noko tilbake til samfunnet. Det vart ein skule. At vanlege folk og verksemdar har eit sosialt ansvar, er eit prinsipp Bokhari har vakse opp med.

– *Arbeids- og inkluderingsdepartementet har gitt ut ei heil ordliste over ja-ord og fjord i det multikulturelle samfunnet. Kva føretrækker du; norsk, norsk-pakistanar, fleirkulturell eller noko heilt anna?*

– Eg er fødd i Storbritannia, og gjekk på skule på Lillehammer meste-parten av barndommen, men budde også i Pakistan i fleire periodar.² Eg har vore så heldig at eg har fått budd, studert, arbeidd og reist til utrulege mange land, og har fått møta veldig mange menneske. Men er no dette så viktig? Her i landet er ein veldig oppteken av å setja folk i bås. Eg er fleirkulturell og fleirnasjonal. I Pakistan er eg pakistanar viss eg vil det, og eg er nordmann. Og eg er veldig mykje anna enn det også. Når eg snakkar som fagperson, er identiteten viktig. Eg har ein tydeleg identitet som forskar på FFI.

– *Kva meiner du med det?*

– FFI har ein solid tradisjon, og når eg uttaler meg som forskar ved FFI, veit eg at eg er ein del av ein institusjon som har eit godt renommé. Folk kan forhalda seg til det eg seier. Mange er for opphengt i desse identitetsorda og kategoriane. FFI er flinke til å ta folk for den dei er. Der handlar det om å kunne visa faglege resultat. Kvalitet og integritet er også viktig. Det spelar ikkje så stor rolle om du er kvinne eller mann, eller kvar foreldra dine kjem frå.

– *Som forskar er vel ikkje familiebakgrunnen heilt irrelevant, det har vel vore ein fordel å ha budd lenge i og kjenna landet du forskar på?*

– Som forskar er det alltid ein balanse mellom å vera distansert og det å kjenna. Men eg tek med meg den erfaringa og den kunnskapen eg har om desse områda inn i forskinga. Eg har kontakt med familiemedlemmer

og vener som er busette i området og som følgjer det som skjer tett, og har på mange måtar ein lettare tilgang til samfunnet enn mange andre.

Også erfaringa av å høyra til fleire stader og å ha ein fot i fleire leirar, trur ho har vore viktig.

– Folk som er ein del av familien min, har til dels svært ulike referanserammer. Verdiane kan vera dei same, men samanhengane dei går inn i er ulike. Alt veldig tidleg lærte eg å sjå på saker frå ulike vinklar og å leggja vekt på og vurdera ulike argument. Så ein kan seia at eg lærte ein viktig forskarteknikk tidleg.

Bokhari reiser mykje i jobben, og har stadig fleire parallelle prosjekt. Tidlegare i år var ho til dømes med på å evaluera eit prosjekt for nedkjemping av terror i Jemen. Eit prosjekt som, ut frå dei siste nyhendemeldingane frå Jemen å dømme, ikkje var ein eintydig suksess. I dei åra ho har jobba for FFI, har ho hatt permisjon for å jobba for OSSE, flyktninghjelpen og Tryggingrådet al-Qaida- og Taliban-komité i New York.

– Eg synest det er interessant å sjå korleis dei emna eg forskar på blir arbeidd med internasjonalt. Eg likar å gå djupt inn i ting, men eg likar også variasjonen yrket byr på. Eg er nok ikkje ein forskar som berre sit på kontoret og les bøker.

– *Men du er også i gang med å skriva bok?*

– Eg arbeider med ei bok om terroristane sine motiv. Det blir ein slags reisedokumentar, der eg intervjuar militante rørsler, familien til

sjølvmoordsbombarar og andre som er involverte.³

Dette prosjektet har ho jobba med sidan 2004. Då reiste ho til Pakistan for å bli betre kjent med landet og for å vinna tillit blant moglege informantar. Ho har fått kontakt med fleire militante og radikale rørsler.

– Eg har møtt familiar og pårørende til sjølvmoordsbombarar. Det er mange sterke historier. Når eg har snakka med dei militante, har eg merka at eg kan bli riven med av forteljingane og argumentasjonen deira, sjølv om eg synest meiningane deira er forferdelege.

– *Kva overraska deg mest då du møtte terroristane andlet til andlet for lange samtalar?*

– Eg vart overraska over kor villige dei var til å snakka. Eg får inntrykk av at dei ser på meg som ei slags pakistansk syster, og at dei no skal fortelja meg om korleis verda heng saman.

– *Skilde dei seg mykje frå terroristane som ein finn i samfunnsfaglege teoriar?*

– Mykje stemte overeins: Det er gjerne ikkje dei fattigaste som blir terroristar, mange blir trekte inn i det gjennom manipulerande leiartypar, ein baserer seg på mistolkingar av religion og politikk.

Ho understrekar at det er aksept for slike tankar i store delar av samfunnet, i tillegg finst ein heil generasjon som har erfaringar frå krigen i Kashmir og frå Afghanistan. Men samtidig er terror og terrorisme noko meir enn ei samling av ytre kjenneteikn og eigenskapar.

– Desse faktorane fører ikkje nødvendigvis til at ein blir terrorist. Dei fleste i same situasjon vel ein annan veg. Hos nokon har eg inntrykk av at det vart utløyst av at dei hadde feil vener, eller at dei søkte eventyr, og meir eller mindre tilfeldig hamna midt oppi det. Alle ønskjer raske løysingar på problemet med terror, men det finst ingen enkle løysingar. Jo lengre ein går inn på terrora, jo meir komplekst er det, seier Bokhari. ■

2 Bokhari er oppvaksten med norsk og engelsk i heimen. I tillegg kan ho urdu, punjabi, arabisk og fransk.

3 Boka skal ikkje vera ei bok for forskarar, men for allmenntilgjengeleg.

HVEM: Marinbiologene og ektefellene Pål og Lene Buhl-Mortensen ved forskningsprogrammet Mareano, Havforskningsinstituttet i Bergen.

HVA: Oppdagelsesreisende på havet: Kartlegger ukjente deler av havbunnen – finner nye arter og tegn på menneskelig ødeleggelse. Nådde i fjor høst 2250 meters dyp.

HVORDAN: Gjennom et én måned langt forskningstokt i båt ble det tatt prøver og video av livet på bunnen.

AV IDA KVITTINGEN

– Vi oppdager nye arter hver gang vi er ute, sier forsker Pål Buhl-Mortensen. Sjøgrisen er bare ett av de mange underlige dyrene på havets bunn. (Foto: Mareano)

PROSJEKT: Marin arealdatabase for norske havområder (Mareano). **INSTITUSJON:** Havforskningsinstituttet, Norges geologiske undersøkelse og Statens kartverk Sjø. **FAGRETNINGER:** Marinbiologi, maringeologi, miljøkjemi. **FINANSIERING:** Fiskeri- og kystdepartementet, Miljøverndepartementet og Nærings- og handelsdepartementet. **ARBEIDSFORM:** Innsamling og analyse av bunnprøver og videoopptak. **UUNNVÆRLIGE VERKTØY:** Flerstråleekkolodd for kartlegging, videorigg, redskap for prøvetaking. **PUBLISERINGSFORM:** Mareano.no, vitenskapelige artikler, rapporter til myndighetene. **NY KUNNSKAP:** Har funnet sammenhenger mellom landskap, naturtyper og arter på havdypet.

Friskt vær i Bergen, men marinbiologer og ektefeller Pål og Lene Buhl-Mortensen er vant til vind i håret. I høst blåste det opp til orkan under forskningstoktet. (Foto: Ida Kvittingen)

På dypt vann

Havedderkopper, sjøgris, én meter store svamper og fisk med besynderlig oppførsel var bare noe av det marinbiolog Pål Buhl-Mortensen fant på havets bunn under høstens forskningstokt utenfor kysten av Nord-Norge.

– Det er et langt mer variert liv der nede enn det vi kjente til fra før. Vi oppdager stadig nye, merkelige former for liv vi aldri har sett før, sier han.

Forskerne var i ukjent terreng da de i oktober undersøkte dyp helt ned til 2250 meter, i områder hittil fremmede for mennesker. Buhl-Mortensen ved Havforskningsinstituttet i Bergen var ansvarlig for ekspedisjonen som skal gi nordmenn økt kunnskap om eget hav. Toktet inngår i det tverrfaglige forskningsprogrammet Mareano, som på oppdrag fra myndighetene kartlegger norske havområder.

– Vi vet svært lite. Havbunnen er dårligere kartlagt enn månen, konstaterer Buhl-Mortensen.

Variert verden

To kilometer under havoverflaten viser det seg imidlertid å være langt fra like goldt som på månen. Tross iskaldt vann og stummende mørke er det biologiske mangfoldet overraskende rikt.

– Planter finnes ikke dypere enn rundt 90 meter langs kysten vår, det er ikke nok lys til fotosyntesen. Men det er mange dyr, og livet er langt fra stillestående, sier Buhl-Mortensen.

Artsdatabanken regner med at det finnes

flere enn 9000 arter i havet utenfor Norge. Rundt 80 prosent av dyrene lever på bunnen. Landskapet – fra steinete skråninger til myk sandbunn – avgjør hva slags liv som finnes.

– Vi begynner å se mønstre nå, også på det dypeste havet. Etter hvert som vi får oversikt, kan vi i stadig større grad forutsi hvilke arter som dukker opp hvor, sier Buhl-Mortensen stolt.

Toktlederen lar seg lett begeistre av de mange bildene fra turen.

– Se på denne søte fisken – har den ikke vakre øyne? Dette blir årets julekort, erklærer han.

Tverrfaglig skattejakt

Mareano er skoleeksempelen på tverrfaglighet: Biologer, geologer, kjemikere, karteksperter og teknikere er alle avhengige av hverandre – og et sterkt mannskap som kan manøvrere de flere tonn tunge redskapene. En videorigg gir levende bilder av dyr og omgivelser, ulike grave-redskaper henter opp bunnprøver av sedimenter og arter til analyse. 25 kvinner og menn må til for å drive den flytende forskningsstasjonen. Det krever lagarbeid å finne skatter på havets bunn.

Forskningsområdene i Barentshavet og Lofoten er så lite utforsket at de oppdager nye arter på hver tur.

– Foreløpig har vi ikke analysert høstens artsprøver godt nok til å si om noen av dem er

hittil ukjente. Men noe annet ville vært mistenkelig, sier Pål Buhl-Mortensen.

– I 2007 fant vi to arter som ikke har vært registrert i Norge før – en nakensnegle og en slangestjerne, forteller han.

Overrasket av orkan

Denne gangen ville forskerne helt ned til 3000 meters dyp, men ekspedisjonen ble tvunget til å avbryte. Da det blåste opp til orkan, måtte selv den kraftige skuta *G.O. Sars* søke ly i fjordene.

– Det er klart det er surt, sier Lene Buhl-Mortensen, programleder for Mareano – og gift med Pål.

– Særlig når vi vet at det koster 150 000 i døgnet å drive båten, og at det blir et halvt år eller et år til neste gang. Men det er farlig å være ombord under slike forhold, sier hun.

Ikke kan de forske da heller. Utstyret seiler over dekket, og kamerariggen, som vanligvis veier 500 kilo, blir i bølgene dratt ned mot havbunnen med en kraft tilsvarende flere tonn. Heldigvis er det mye interessant å kartlegge innaskjærs også.

Båtlivet er ingen ferie selv i finvær. Det jobbes 24 timer i døgnet, på seks timers skift. Videoopptakene må overvåkes, og prøvene som velter innover dekk sammen med kilovis med mudder, må siles, vaskes og lagres på formalin. Men hadde det ikke vært for det administrative arbeidet og barna, hadde Lene Buhl-Mortensen mer enn gjerne tilbrakt en måned i kjeledress

Toktleider Pål Buhl-Mortensen sjekker kamerariggen Campod før den senkes ned til to kilometers dyp. (Foto: Yngve Johansen)

ombord. Marinbiologen synes ikke det er noe gøy å måtte bli igjen på land når ektemannen setter kursen mot nye, ukjente dyp.

– Det er fantastisk å forske «real time» – vi ser ting idet de skjer, og vi vet at vi er de første menneskene som ser det, sier hun.

– Hvordan er det å være gift og jobbe så tett sammen?

– Det er klart at det kan gå ut over familielivet, vi er mye borte og tar ofte med oss jobben hjem. Men det er også en effektiv utnyttelse av vår felles kunnskap, forklarer Lene Buhl-Mortensen.

Hun er spesialist på krepsdyr, mens mannen kan mest om koraller. Nå studerer hun krepsdyr som lever blant koraller.

– Raserer havbunnen

Mareano kartlegger også menneskelig påvirkning.

– Vi har sett svært mange trålspor, sier Pål Buhl-Mortensen.

– Det er mange skjøre arter i dypet, blant annet ser vi tydelige skader på korallrev og svamper som følge av bunntråling og fiskegarn. Levende koraller knust i biter tyder på at ska-

Mareano

- Forskningsprogram under ledelse av Havforskningsinstituttet. I samarbeid med Norges geologiske undersøkelse og Statens kartverk Sjø.
- Kartlegger dybde, bunnforhold, biologisk mangfold, naturtyper og forurensning i sedimentene i et 162 000 km² stort havområde i Barentshavet og Lofoten.
- På oppdrag fra myndighetene, som blant annet ønsker oversikt før olje- og gassleting i nord.

dene er ferske. Menneskene raserer havbunnen, fastslår han.

Foreløpig kjenner de ikke omfanget av skadene. I så uutforsket landskap er det en utfordring å vite hva som er naturlig og ikke, og hvor godt dyrene kan reproducere seg selv etter ødeleggelser. Forskerne har ikke noe sammenligningsgrunnlag.

– Et eksempel er sjøfjær, som kan bli to meter lange. Vi vet ikke nok om dem, men regner med at de bruker lang tid på å vokse seg store og at de ganske sikkert er følsomme for fysisk påvirkning. I områder med trålspor fant vi bare små sjøfjær, sier Lene Buhl-Mortensen.

Vil sikre mangfoldet

Miljøaspektet er viktig for Mareano. Fram til 2010 jobber programmet mot revideringen av forvaltningsplanen for Barentshavet. Myndighetene vil ha mer kunnskap om havet før de begynner en eventuell olje- og gassleting i nord.

Tross økte bevilgninger over årets statsbudsjett frykter Lene Buhl-Mortensen likevel at det blir mindre fokus på grundig kartlegging framover.

– Jeg registrerer at forvaltningsmyndighetene er utålmodige, og ønsker mer for pengene. Men vi kan ikke dekke et større areal på mindre tid – det går på bekostning av detaljene, sier hun.

Miljøstiftelsen Bellona har kritisert myndighetene for å ville starte uforvarsvarlig oljeleting. Mareano blir neppe ferdige med kunnskapsgrunnlaget innen 2010.

– Siden oppstarten i 2006 har vi bare fått halvparten av midlene vi ble lovet årlig. Alle som driver med forskning, vet at det ikke nytter å pøse på med penger i siste liten, vi trenger tid, sier programlederen.

– Hvorfor er en grundig kartlegging så viktig?

– Det er en fantastisk investering for framtida. Det er helt nødvendig med kunnskap om det som finnes i naturen for å kunne ta vare på den. Norge er også forpliktet til dette gjennom naturvernloven og FNs konvensjon om biologisk mangfold, sier Lene Buhl-Mortensen.

Håpet er at Mareanos nybrottsarbeid vil bidra til å sikre verneverdige områder. ■

Fotografiet viser diskuterende menn og kvinner på en grusvei i skogen. Nummer fem fra venstre er tidligere professor i nordisk litteratur ved Universitetet i Oslo, Francis Bull (1887–1974). Han var professor i årene 1920–1957. Bildet er fra slutten av 1930-tallet. Fotograf er ukjent.

Universitetshistorisk fotobase ved Universitetet i Oslo har leid ut fotografiet til bruk i Forskerforum.

Framleis er Berkeley noko av eit livsstilliberal mekka. Veggmaleriet ved People's Park fortel saga om ytringsfridomsrørsla.

Frimodige ytringar

Ein oktoberdag i 1964 steig ein ung Berkeley-student opp på taket av ein politibil. Universitetsverda vart aldri den same att.

TEKST OG FOTO: PER ANDERS TØDAL

Santa Cruz, California: Ein av USAs 101 farlegaste akademikarar kjem inn døra på thai-restauranten. Men ingen av gjestene ser ut til å kjenne seg truga. Så er da heller ikkje framtoningen til Bettina Aptheker så skremmande: Ei kortvaksen, eldre kvinne med stillfaren framferd, men med glød i blikket.

– Vi ante ikkje kva det var vi sette i gang. Vi skulle berre ha ein stand, seier Bettina Aptheker (70).

Den kvithåra professoren har ei fargesterk fortid. Som ung student var ho i 1964 ein av leiarane for Free Speech Movement (FSM) i Berkeley. Det starta med eit enkelt krav om å få drive politisk aktivisme på universitetsområdet, og enda med ei enorm radikaliserings av universiteta – ikkje berre i USA. Mykje av det vi dag tenkjer på som «1968», byrja fire år før i Berkeley.

I dag er Aptheker professor på institutt for feministiske studium ved Universitetet i Santa Cruz, litt lenger sør i California.

– I 1964 var det framleis forbode å drive politisk aktivitet på campus. Somme studentar som var aktive i kampen for borgarrettane til svarte, ville setje opp ein stand og dele ut løpesetlar på fortauet rett utanfor campus. Men universitetet meinte dette var del av universitetsområdet. Så starta bråket.

Da politiet prøvde å arrestere studenten Jack Weinberg på standen 1. oktober 1964, vart bilen deira omringa av studentar. Stadig fleire strøymde til, kanskje var det 3000 studentar der på det meste. Politibilen vart eit podium for flammande appellar, ikkje minst frå Mario Savio, som her stod fram som talsmann og leiar for FSM.

– Konflikten eskalerte raskt. Vi tok til å halde demonstrasjonar inne på universitetsområdet, og universitetsleiinga vart livredd, seier Aptheker.

– Det skjedde så mange ting på denne tida. Borgarrettskampen

var på sitt høgaste, og dei svarte hadde enno ikkje fått politiske rettar. Presidentvalet i 1964 stod mellom Lyndon B. Johnson og den erkekonserverative Barry Goldwater. Vietnamkrigen tok til for alvor. Mykje stod på spel.

Ein historisk siger

I desember okkuperte studentane administrasjonsbygget Sproul Hall i ein såkalla «sit-in», og 800 vart arresterte. Men rørsla berre vaks, og ein kort periode klarte studentane å paralysere det prestisjetunge universitetet. Det var ei tid for massemønstringar, eldfulle talar og protestviser.

– Vi vann striden, og fekk gjennom retten til ytringsfridom på campus. Berkeley skapte presedens også for andre universitet. Det var ein historisk siger, seier Aptheker.

– Når eg les tekstar frå folk i FSM, handlar mykje om å gjenreise gamle universitetsideal. Var dette dels ein konservativ forsvarskamp?

– Ja. Vi ville forsvare universitetet som ein stad for fri utveksling av idear. Og dette var før hippietida – vi var alle så konservativt kledde! Eg gjekk alltid i sid kjole, gutane hadde dress, slips og kortklipt hår.

Striden handla òg om måten universiteta endra seg i denne tida, med ei enorm studenttilstrøyming.

– På eit universitet som Berkeley kunne det vere 1000 studentar på ei forelesing, og professoren vart ein fjern figur. FSM kjempa for ei meir personleg undervisning.

– Er det mogleg å tenkje seg studentopprøra i 1968 utan det som skjedde i 1964 i Berkeley?

– Det er vanskeleg å seie. Kvart land har si eiga historie og sine eigne føresetnader. Eg trur nok rørsla vår inspirerte og påverka hendingane i Paris og Praha, men eg veit ikkje i kor stor grad.

FSM og borgarrettskampen

– Vi fekk gjennom retten til ytringsfridom på campus, og skapte presedens også for andre universitet. Det var ein historisk siger, seier professor Bettina Aptheker.

fekk òg konsekvensar for innhaldet i mange universitetsfag.

– Vi kravde nye former for kunnskap: Etniske studium, afrikansk-amerikanske studium, kvinneforskning, feministiske studium. Vi ville ikkje lenger berre lese bøker av «døde, kvite menn».

Førte Reagan til makta

Men rørsla fekk òg utilsikta konsekvensar. Ronald Reagan vann guvernørvalet i California i 1966, mykje på grunn av lovnaden om å slå hardt ned på galskapen i Berkeley. Og hardt vart det. Rektor Clark Kerr vart sparka fordi Reagan meinte han var for blaut. Da protestane mot Vietnamkrigen toppa seg i 1969, erklærte Reagan unntakstilstand i Berkeley og sette inn Nasjonalgarden. Ein ung student vart drepen.

Studentradikalismen på 60-talet førte òg til den såkalla kulturkløfta i USA, mellom dei livsstilsliberale og dei livsstilskonserverative. Frå Nixon til Bush den yngre har den amerikanske høgresida ofte spelt verdikortet med hell.

Verdikampen i USA har vore intens også i akademien. Den konserverative forfattaren David Horowitz tok med den erklærte kommunisten Aptheker i boka med tittelen *The Professors: The 101 Most Dangerous Academics in America*.

– Somme av kollegaene mine vart fornærma fordi dei ikkje var nemnde. Ein kollega sa til meg: «Kvifor er ikkje eg på lista hans? Eg er jo mykje farlegare enn du er!»

Det største vonbrotet for FSM-folket var at dei ikkje klarte å bygge nokon permanent studentorganisasjon for å halde fram arbeidet, meiner Aptheker.

– Vi ville vi lage ei varig studentrørsle og arbeide vidare med organiseringa av universiteta. Men det førte ikkje fram. Andre rørsler frå 60-talet opplevde det same. Det er vanskeleg å bygge noko permanent på studentar.

Sitt eige klima

Berkeley: David Lance Goines (69) vil eigentleg helst snakke om fargar og trykkeskikk, og fortel kjærleg om faget sitt. Mannen med den for-

Politiet pågrip Mario Savio i det han prøver å halde ein appell under eit møte mellom universitetsleiinga og studentane, 7. desember 1964. (Foto: Jeff Lee, frå boka *The Free Speech Movement* av David Lance Goines.)

seggjorte barten viser meg rundt mellom vakre, velhaldne trykkpresser frå 40- og 50-talet. Som hundrevis av andre vart han utvist frå universitetet i 1965, etter å ha blitt arrestert under studentdemonstrasjonane. Da sa Goines adjø til latinstudiet, og vart trykkar og plakatkunstnar. I dag driv han det vesle trykkeriet sitt i ei stille gate like ved campus i Berkeley.

– For meg var det ei velsigning at eg vart utvist. Eg oppdaga at eg slett ikkje likte akademien, seier Goines.

Han var ikkje blant leiarane i FSM, meir ein fotsoldat. Men han er den fremste kronikøren til rørsla. *The Free Speech Movement* frå 1993 er den grundigaste boka om hendingane i Berkeley på sekstitallet.

– Eg kjende meg forplikta til å skrive den boka. Eg var kanskje den einaste som kunne skrive ho, på grunn av stoffet eg hadde tilgang til og folka som stolte på meg, seier Goines.

– FSM var del av ein større prosess. Borgarrettsrørsla politiserte så mange, og så mange fundamentale endringar fann stad på denne tida, i kulturen, musikken, politiken.

Om FSM ikkje hadde byrja

i Berkeley, ville noko liknande skjedd ein annan stad i USA. Likevel var det ikkje tilfeldig at det skjedde her, meiner Goines: – Berkeley har alltid vore ein spesiell stad. Byen har tilmed sitt heilt eige mikroklima.

Berkeley har åleine hatt fleire nobelprisvinnarar enn Sovjetunionen. Og her er ein lang tradisjon for radikalisme og politisk engasjement, folk her kjenner det som ei plikt å delta i politikken.

– FSM sprang ut av alt dette, og gjorde Berkeley enda meir til Berkeley. Dette er ein stad som alltid leverer interessante nyheiter. Det kan vere nakne studentar og andre rariteter, eller vitskaplege og sosiale nyvinningar. Vi har veldig merkelege folk og veldig skarpe folk, og av og til er det dei same folka, seier Goines.

– Eg er veldig stolt over universitetet, sjølv om eg ofte har vore usamd med leiinga der. Mange som var i universitetsleiinga da, er bitre på oss. Alle leiarar og byråkratar som var involverte i striden, fekk rasert karrierane sine. FSM og det som følgde, øydela rektor Clark Kerr. Men han var skuld i det sjølv. Han kunne løyst situasjonen enkelt ved å late oss ha stands i fred.

– Er du stolt over det du var med på i FSM?

– Sjølvsaagt. Men det må først og fremst sjåast som ein del av borgarrettskampen. Det var jo den vi skulle attende til, og FSM vart berre starta for å få drive borgarrettskampen.

Levande mytar

Eg seier adjø til Goines, og går opp til campus. Eg tenkjer at Berkeley har eit svært ambivalent forhold til fortida si. Det er forståeleg: For eitt av USAs beste universitet har det ulemper å bli assosiert med opprør og kaos. Men denne saga er òg ein del av identiteten til universitetet, og har gjeve namnet Berkeley ein mytisk klang over heile verda.

Litt honnør har dei gamle rebelane fått: Trappa opp til administrasjonsbygget på Sproul Plaza ber

Studentar frå Free Speech Movement på Sproul Plaza, Berkeley, 20. november 1964. Antrekka fortel at hippietida enno ikkje har byrja i California. (Foto: Steven Marcus. Copyright: Bancroft Library)

For David Lance Goines var det ei velsigning å bli utvist frå Berkeley-universitetet i 1965. Han oppdaga at det var trykkar han skulle vere.

no namnet «Mario Savio Steps» etter FSM-leiaren. Og like ved ligg The Free Speech Café, der vegene er dekorerte med store bilete frå opprøret på 60-talet. «Denne kafeen er dedisert til minnet om Mario Savio, som med pasjon, moralsk overtyding og demokratisk leiarskap inspirerte tusenvis av medstudentar,» står det på ein plakett. Savio døydd i 1996, men myten lever.

Under eit bilete av Savio på politibilen sit Natalja Rovenskaja med latte og laptop. Kva tenkjer ein 22

– Aktivismen på Berkeley er ikkje like sterk i dag, men noko av ånda finst enno, seier russiske Natalja Rovenskaja. På veggene bak henne i The Free Speech Café heng biletet av FSM-leiar Mario Savio på politibilen.

år gammal russisk litteraturstudent om denne saga, undrar eg.

– Aktivismen er ikkje så sterk her i dag, men noko av ånda finst enno, seier Rovenskaja. – Det folk gjorde på 60-talet, skapte presens for at studentar seinare kunne snakke fritt om det dei meinte. Det er ein viktig del av studentlivet her. Og det er noko eg kan verdsetje som russar. I heimlandet mitt blir fridomen stadig mindre, også på universiteta.

Det er fredag ettermiddag, helgefrenn fell over campus. På Sproul

– Det er vanskeleg å førestille seg at det eg gjer no, var ulovleg før 1964, seier Jennifer Engstrom, som går rundt på campus og deler ut løpesetlar.

Plaza går ei blid studentjente rundt med eit papplokomotiv kring midja og deler ut løpesetlar. Det skal snart vere folkerøysting over spørsmålet «Skal California satse på høg fartstog?», og Jennifer Engstrom (21) vil ha folk til å røyste ja.

– Det er vanskeleg å førestille seg at det eg gjer no, var ulovleg før 1964. Om vi ikkje kan ytre oss fritt, kan vi jo ikkje utveksle og dele idear. No kan vi fritt drive med politikk her. I dag er truleg studentapati det største problemet for oss som vil noko. ■

UNIVERSITETET
I OSLO

Universitetet i Oslo (UiO) er Norges største kunnskapsinstitusjon med 6000 ansatte og 33000 studenter. UiO er Norges fremste allmenvitenskapelige universitet, med nasjonalt ledende og internasjonalt vel anerkjente fagmiljøer- og en viktig samfunnsaktor.

Forskningsdirektør

Vi søker en strategisk sterk og resultatorientert leder som skal arbeide for å utvikle UiO til et forskningsuniversitet av høy internasjonal standard.

Stillingen inngår i universitetsdirektørens ledergruppe og leder Forskningsadministrativ avdeling med 30 medarbeidere. Hovedoppgaver vil være å yte støtte overfor universitetsledelsen, bidra til styrket forskningsledelse og forbedret forskningsformidling. Direktøren skal også sikre at avdelingen yter best mulig forskningsservice overfor fakulteter og øvrige enheter.

Kandidater har høyere utdanning på doktorgradsnivå eller tilsvarende, ledererfaring, gjerne fra utviklings- og omstillingsprosesser og egen forskererfaring. Det er nødvendig med erfaring fra strategisk forskningsforvaltning og god kjennskap til norsk og internasjonalt forskningssystem.

Stillingen krever høy grad av resultatfokus, evne til å manøvrere i en kompleks virksomhet, relasjonsbyggende evner og gjennomslagskraft.

For nærmere informasjon, kontakt gjerne universitetsdirektør Gunn-Elin Aa. Bjørneboe tlf. 90164852, eller Benedikte Stiff i ISCO Group, tlf. 22068700.

Stillingen lønnes i stillingskode 1060 lønnstrinn 75-85 (kr 610 300-810 000).

Søknad med CV bes registrert på www.iscogroup.no.

Søknadsfrist 12. januar 2009

www.uio.no

20 NØTTER

- 1) Kven skreiv om Felicia i fleire romanar, blant dei *Varulven*?
- 2) Kor er Montevideo hovudstad?
- 3) Kva for overraskande tilbod takka den franske marskalken Jean Baptiste Bernadotte ja til sommaren 1810?
- 4) I kva for idrettsgrein har blant andre Gudbrand Skatteboe, Willy Røgeberg, John Larsen og Tor Heiestad tatt olympisk gull for Noreg?
- 5) I kva for by røysta Barack Obama i det amerikanske presidentvalet?
- 6) Kva slags øl er det som berre blir laga av munkane i sju kloster i Belgia og Nederland?
- 7) Kva heiter skurken i historia om dei 101 dalmatarane?
- 8) Hos kva for bibelsk profet finn ein ei oppskrift på brød (som blir seld i visse helsekostbutikkar)?
- 9) Kva for vanleg gjenstand har vanlegvis anten flatt spor, krysspor, Pozidriv eller torx?
- 10) På kva vis vart Jan-Carl Raspe, Holger Meins og Brigitte Mohnhaupt kjende namn på 70-talet?
- 11) Kva kallar ein i dag det som før kunne heite ein isenkrambutikk?
- 12) Kva for gresk ord er ofte blitt brukt om kjærleiken frå Gud til menneska?
- 13) Kven overtok som statsminister i Israel etter at Ariel Sharon fall i koma i 2006?
- 14) Kva for avdød amerikansk sprintar har framleis verdsrekorden på 100 og 200 meter for kvinner?
- 15) Kva heiter det høgaste fjellet i Japan?
- 16) Blant kva for dyr kan ein støyte på buckfast, ligustarar og krainerar?
- 17) Kva for stilling hadde David Petraeus fram til 15. september i år?
- 18) Er gelatin eit protein, eitt fettstoff eller reine karbohydrat?
- 19) Kva slags arbeid leia engelskmannen Robert Stephenson i Noreg midt på 1800-talet?
- 20) Kva heitte sjukehuset i Kristiansand som utførte lobotomering på 50-talet?

5) Kva heiter byen med dei høga husa, der du òg finn «The Bean», eller Cloud Gate, av skulptøren Anish Kapoor?

- 1) Aksel Sandemose.
- 2) Uruguay.
- 3) Å bli konge av Sverige.
- 4) Skyting.
- 5) Chicago.
- 6) Trappistøl.
- 7) Cruella de Vil.
- 8) Esekjel.
- 9) Skue.
- 10) Som medlemmer av terrorgruppa Rote Armee Fraktion (RAF).
- 11) Jernvarehandel.
- 12) Agape.
- 13) Ehdud Olmert.
- 14) Florence Griffith-Joyner.
- 15) Fuji-fjellet.
- 16) Bier.
- 17) Øvstkommanderande for dei amerikanske styrkane i Irak.
- 18) Protein.
- 19) Ubygginginga av den første norske jernbanelinja (mellom Oslo og Eidsvoll).
- 20) Eg sykehus.

SVAR:

10 KJAPPE

ENDRE BRUNSTAD
Medlem nr. 40007742 i Forskerforbundet
STILLING: Førsteamanuensis i fagdidaktikk ved Nordisk, Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studium, Universitetet i Bergen (UiB).
UTDANNING: Doktor i nordisk språkvitskap.
FØRSTE JOBB: Amanuensvikar i nordisk språkvitskap, UiB.
KARRIEREMÅL: Ja, sei det.

Hipp hopp og fagdidaktikk

– Kva jobbar du med no?

– Oj, det er *mange* ting. Eksamensarbeid, emneplanar, undervisningsplanlegging; eg har for tida mykje administrativt arbeid. Fagfellevurdering av artikkel som skal leverast i dag. Ein artikkel om hipp hopp og språk må gjerast ferdig.

– Kvar tenkjer du best?

– Framføre mac-en når eg får fred.

– Kva er den viktigaste fagboka i ditt akademiske liv?

– Ikkje lett å peike ut berre éi sånn på sparket! Kvar fagbok har fått meg til å lese ei ny som så har fått meg til å lese ei ny igjen.

– Kva er tabu i ditt fag?

– Å seie at eit språk eller ein dialekt er dårlegare enn andre. Fusk og fanteri går heller ikkje.

– Kva skal til for å bli ein god fagdidaktikar i norsk?

– Ei viss breidde i kunnskapen og at ein ser moglegheiter for å bruke faget i mange samanhengar. Bakom ligg der nok eit engasjement for norskfaget som det viktigaste dannelsesfaget i samfunnet vårt. Det tilseier i sin tur at ein kan sjå samanhengen mellom fag og samfunn.

– Kven er den beste læraren du har hatt?

– Vanskeleg spørsmål. Den viktigaste er nok rettleiaren på hovudfag og doktorgrad, Helge Sandøy.

– Dersom du måtte velje deg eit anna fagfelt, kva ville du ha falle ned på?

– Eg har framleis ein fot i sosiolingvistikken og nordisk språkvitskap, i tillegg til norskdidaktikken. Elles er det ikkje tilfeldig at eg har studert historie og sosialantropologi, så kanskje noko innanfor eitt av dei faga?

– Om du var forskings- og høgare utdanningsminister, kva for enkelttiltak ville ha vore viktigast for deg å få gjennomført?

– Betre studiefinansiering, som gjorde det lettare å vere heiltdsstudent.

– Kvar var du EU-avstemningskvelden 1994?

– I stova. Eg hadde røysta nei tidlegare på dagen. Den personen eg delte hus med på den tida, var tysk, og meinte ikkje så mykje om saka, men likte likevel dårleg «nei-nei»-songen som kom frå tv-skjermen.

– Kva vil du lese meir av i Forskerforum?

– Eg synest bladet er bra. Noko som er viktig, er å gå inn på saker der det skjer endringar som har prinsipielle sider ved seg som det ikkje er så lett å få auge på for folk utanfrå. Det gjeld til dømes innhaldet i studiefaga, det gjeld lærarutdanninga og det gjeld språkpolitikken.

AV JOHANNE LANDSVERK

Telleverk

TIDEN ER INNE FOR Å TELLE, oppsummere og kvittere. Forskere teller publikasjoner, institusjoner teller produksjon i ulike former og statistikere teller det meste.

For mange akademikere er dette først og fremst Frida-tid, og man er i full gang med å telle sine verk. Men Frida er ikke like godt kjent av alle og som ny stipendiat kan man bli noe overrasket over å få beskjeden: «Har du husket å registrere i Frida?» Nei, det har man kanskje ikke gjort. Kanskje har man aldri hørt det nevnt før, selv om noen institusjoner holder kurs for sine ansatte. Den enkelte forsker blir likevel overlatt til seg selv, og så starter det møysommelige arbeidet med å rekapitulere årets begivenheter og sortere ut hva som faktisk kan være verdig til å registreres.

HVA ER SÅ FRIDA? Det er universitetenes system for dokumentasjon av forskning og Frida er en forkortelse for: Forskningsresultater, informasjon og dokumentasjon av vitenskapelige aktiviteter. «Formålet med Frida er å forenkle og kvalitetssikre rapportering av forskningsresultater og årsmeldingsdata, og medvirke til å synliggjøre forskningen og kompetansen institusjonene har», heter det på NTNU sine innloggingssider for Frida-basen. All vitenskapelig publisering og formidling skal registreres. Det gjelder alt fra bøker, artikler, konferanse- og mediebidrag til kunstneriske og museale presentasjoner, i tillegg til produkter og forskningsopphold. Denne registreringen benyttes som grunnlag for fordeling av midler, men skal også vise fram aktiviteten som foregår ved institusjonen. Det er imidlertid kun fire publikasjonstyper som gir økonomisk uttelling gjennom publikasjonspoeng: Vitenskapelig monografi, vitenskapelig antologi, vitenskapelig kommentarutgave, vitenskapelige tidsskriftsartikler og oversiktsartikler. Kriteriene for hva som kan kalles en vitenskapelig publikasjon er – i kortversjon – at den gir ny innsikt, at resultatene er etterprøvbare, at den er tilgjengelig og har vært gjennom fagfellevurdering.

Så var det å skride til oppgaven og logge seg inn i Frida. Særlig som ung forsker føles det

viktig å gi en nitidig registrering av all aktivitet, også den som ikke teller. Publiseringsslisten er ikke så lang enda, og man vil gjerne vise at man har produsert i året som har gått. Men så begynner spørsmålene å melde seg: Skal kronikken jeg skrev på bloggen min registreres? Og hva med kommentaren til avisa i sommer? Eller innlegget i Morgenbladet, samt de fem minuttene jeg snakket på det seminaret? Hvordan registreres det? Ikke så godt å si alltid.

Dessuten kan Frida virke avslørende. Følelsen av å ha gjort så altfor lite kan raskt melde seg. Presset for de som ikke er mest aktive øker. – Det er hardt å være forsker i Frida-tider.

Redaktør
Elin H. Rekdal

Så starter det møysommelige arbeidet med å rekapitulere årets begivenheter og sortere ut hva som faktisk kan være verdig til å registreres i Frida.

VI TELLER I Forskerforum også. Vi teller ikke publikasjonspoeng, men vi tenker representativitet og teller antall kvinnelige intervjuobjekt i forhold til menn, universitet og høyskoler i forhold til arkiv og museer, by i forhold til land, yngre i forhold til eldre og nå også representativitet i forhold til etnisk mangfold. Målet er at flest mulig skal føle seg sett og hørt.

Derfor er det viktig å telle. Man teller for å sette søkelyset på uoppdagede sider ved en sak eller en gruppe. Og når man teller, vises også det som ikke var ment å synliggjøres. En ting er for liten forskningsaktivitet – en annen ting er hudfarge.

I dette nummeret av bladet handler hovedsaken om etnisk mangfold i academia. Samtidig ville tilfældighetene det slik at vi valgte forskeren Laila Bokhari til portretterintervjuet. Da oppstod spørsmålet: Kan vi ha begge sakene i samme nummer, uten at det ser ut som om vi forsøker å fylle «kvoten» vår i forhold til mangfold? Hvordan forklarer vi valget av Bokhari akkurat nå, når det var hennes forskningsfelt som var interessant i utgangspunktet, men selvsagt også

hennes person og bakgrunn? Og fordi hun i tillegg er kvinne og ung, besitter hun flere egenskaper som gjør henne synlig på grunn av andre faktorer enn fag. Hadde hun vært en etnisk heilnorsk mann i 50-årene ville denne problemstillingen sannsynligvis ikke blitt tatt opp her i lederen. Men nå har vi fått et «temanummer» om etnisk mangfold. Dette illustrerer hva som skjer når man begynner å telle og registrere etter en viss faktor. Da blir det snart alt man ser.

Å TELLE MINORITETER har vist seg å være vanskelig. Det gjelder både etniske minoriteter og kjønn i mindretall. Telling bidrar til synliggjøring som gruppe, men stigmatiserer samtidig nettopp ved å plassere noen *inn* i en gruppe. Hvordan knekker man denne tallkoden?

Det er kanskje ikke nødvendig å leve slavisk etter prinsippet om representativitet. Men så lenge det finnes ubalanse eller urettferdighet, er det å telle en av metodene som finnes for å rette det opp. Det er i hvert fall en god begynnelse. Så må man sørge for å gjøre det slik at det ikke oppleves som altfor stigmatiserende av de som telles. Men å unngå stigmatisering er umulig. Slik var det når man begynte å telle kvinner også, og slik er det fortsatt når kvotering diskuteres: Får man jobben fordi man skal fylle en kvote eller fordi man er best kvalifisert? Alle mennesker har et kjønn, en etnisitet, alder og sosial status. Dette danner bakgrunnen for hvordan andre oppfatter oss og for hvordan en selv oppfatter verden. Hvilke muligheter vi så har, handler om hvilken historisk situasjon vi er født inn i. Den forandrer seg. Å ha en annen etnisk bakgrunn enn norsk er annerledes nå enn for 20 år siden. Men forandringer tar tid.

Å deles inn i grupper og telles kan i en fase være nødvendig for å oppnå rettigheter – og muligheter – som individ.

2009 starter med ny, fast redaktør på plass: Kjetil Brottveit. Den avtroppende redaksjonen ønsker alle lesere et godt nytt år!

LEDER KRONIKK DEBATT BØKER

Send kronikkforslag til kjetil.brottveit@forskerforum.no. Kronikkens lengde må ikke overstige 10 000 tegn, inkludert mellomrom. Bidrag som trykkes honoreres med kr. 2.000,–. Innlegg må være maksimum 2000 tegn hvis de skal komme på trykk og blir ikke honorert.

Pedagogikkfaget – teoretisk høytflyving eller samlende kraft?

Er det behov for et profesjonsorientert pedagogikkfag, spør kronikkforfatter Geir Karlsen. Han ønsker å få fram mer nyanserte posisjoner enn å svare ja eller nei til om dette faget har noen berettigelse i lærerutdanningen. Utfordringen er å utvikle et forskningsbasert pedagogisk profesjonsfag.

Nasjonalt råd for lærerutdanning (NRLU) har i etterkant av Nokuts evaluering av allmennlærerutdanningen i 2006 bedt en arbeidsgruppe utarbeide et grunnlagsdokument om pedagogikkfaget i lærerutdanningene. Gruppen leverte sin endelige innstilling ved årsskiftet 2008/2009.

I Nokuts evaluering av allmennlærerutdanningen sies det at det er «vanskelig å få grep om hva som utgjør den samlende, helhetlige og integrerende kraften i utdanningen». Videre sies det at: «Det kan se ut som pedagogikkfaget har vanskeligheter med å forholde seg til profesjonsaspektet i utdanningen, slik som skole-hjem-samarbeid, disiplinspørsmål og klasseledelse. Både faglærere og studenter fremholder at de savner elementer som burde behandles i pedagogikkfaget.»

Med utgangspunkt i noen av disse utfordringene vil jeg i denne kronikken søke mot mer nyanserte posisjoner enn å svare ja eller nei til om pedagogikkfaget har noen berettigelse i lærerutdanningen. I dette ligger samtidig et krav til endring, men også endringsprosesser som impliserer noe mer og delvis annet enn sentralt formulerte rammeplaner.

En av grunnene til at pedagogikk i lærerutdanningen ikke i tilstrekkelig grad forholder seg til profesjonsaspektet i utdanningen, kan være at disiplin-faget pedagogikk hittil har definert faget i for høy grad. Det har vært vanskelig å få anerkjennelse for at profesjonsretting av pedagogikkfaget ikke innebærer en degenerert eller utarmet versjon av disiplin-faget pedagogikk. Pedagogikkfaget i lærerutdanningene har sin egenart og sitt eget vitenskapelige fun-

dament som må utvikles videre. Dette forutsetter at forskningen på faget styrkes, noe som må skje på fagets egne premisser. Pedagogikkfaget i lærerutdanning kan ikke rendyrke disiplin-faget pedagogikk sine temaer og forskningsområder, men må hele tiden relateres til de øvrige fagene i utdanningen og til den barnehagen, skolen og samfunnet der yrkesutøvelsen finner sted. Kunnskap om dette vil ikke true fagets teoretiske fundament, men inngå i det.

Et profesjonsrettet pedagogikkfag må derfor utvikles i en klarere vitenskapelig retning. I dag er fagets forskningsmessige basis relativt svak. Min påstand er at pedagogikkfaget i lærerutdanningene (eller representantene for faget) fremtrer til dels vitenskapelig ukritisk, og tillater innhold og perspektiver som har liten, diskutabel eller ingen forskningsmessig dekning. Denne situasjonen må forstås med bakgrunn i de omfattende konfliktene i faget siden 1960-tallet, men også som en konsekvens av dets egen normative tradisjon. Utfordringen er å utvikle et forskningsbasert pedagogisk profesjonsfag. Det skaper behov for arbeid på to fronter. Den ene er å overbevise både de som underviser og som studerer om at dette er en fruktbar endring. Det er vesentlig at forestillingen om en enkel og teknisk sammenheng mellom dette kunnskapsgrunnlaget og den pedagogiske handlingen blir utfordret. Det andre er å vitenskapsorientere, ved at sentrale innholdskomponenter i faget velges ut med større grad av vitenskapelig presisjon og relevans.

Noe av fagets utfordring er å møte endringene i dagens samfunn og skole, hvor pedagogikkfagets dilemma er at en ikke lenger har en tilstrekkelig grad av profesjonsorientering som

samtidig er funksjonell, i møte med disse endringene. Som et eksempel vil vi her peke på inkludering og tilpasning, som er sentrale utfordringer for et relevant pedagogikkfag.

I dag ser vi at de ulike lærerutdanningsinstitusjonene forvalter pedagogikkfaget på til dels svært ulike måter. Faget tillegges ofte store ambisjoner og er ofte mangelfullt ivaretatt. Dette kan være to utslag av samme problem, nemlig at det er for mange innholdselementer som konkurrerer om plass innenfor ett og samme fag. Behovet for et mer spisset perspektiv på fagets vegne er påtakelig. Satt på spissen: Faget kan verken være en verktøykiste eller et oppsamlingssted for alle mulige ønsker og behov som søkes løst innen rammen av lærerutdanning (og skole).

Ofte formuleres spørsmålet om pedagogikkfagets berettigelse innen lærerutdanningen innenfor ja-/nei-rammen, framstilt vekselvis som kreftsvulst i utdanningen og redningen for skole og barnehage – slik vi kjenner det fra 90-tallets debatter.¹ Imidlertid kan ikke svaralternativene uten videre avgrenses til et ja eller nei. Jeg skal utdype dette i fire svarskisser:

Dersom vi starter med ytterpunktene, kan det skisserte **nei**-argumentet føres slik:

«Dersom vi ser lærerutdanning i et internasjonalt perspektiv, finner vi også at mange andre land ikke har noen tradisjon for et pedagogikkfag i lærerutdanning. Ett moment i så måte er at pedagogikkfaget stjeler fokus, og binder opp tid og ressurser som bedre kunne vært anvendt på fag og fagdidaktikk. Pedagogikkfaget har tradisjon for det som kan kalles pedagogisering. Den kolonisering, moralisering og trivialisering av perspektiv og problemstillinger som pedagogisering innebærer, bidrar til å fortrenge andre

Pedagogikkfaget i lærerutdanningene fremtrer til dels vitenskapelig ukritisk, og tillater innhold og perspektiver som har liten, diskutabel eller ingen forskningsmessig dekning.

fagperspektiv som kunne være bedre egnet til å møte den aktuelle problematikken.»

Går vi så til det andre ytterpunktet, finner vi ja-argumentasjonen som blant annet føres slik:

«Nokut-evalueringen, og flere andre kilder, påpeker at lærerutdanningen framstår som fragmentarisk. Heri ligger pedagogikkens viktigste bidrag gjennom at den kan skape sammenheng og helhet i en fragmentert lærerutdanning – en lærerutdanning som i den seinere tid snarere har blitt mer fragmentert enn det motsatte. – Dette til tross for fagre formuleringer nettopp om betydningen av helhet og sammenheng i ulike rammeplaner. Dernest kan ikke utdanningsprosjektet utelukkende forankres i teknisk-instrumentelle begrunnelser innkapslet i hvert fags egenlogikk. Slik sett er pedagogikkfaget nødvendig ved at det kan bidra til samfunns- og skolerelevans. Samtidig ligger det i faget en mulighet for å gi lærerutdanningen et større profesjonsfokus og derved bidra til å skape en nødvendig profesjonsidentitet. Pedagogikkfaget kan og skal også løfte fram sentrale problemstillinger for skole og lærerrolle som ikke naturlig dekkes av fag/fagdidaktikk. Look to Finland – vil ja-tilhengerne argumentere, hvor Finland som kjent er det landet i Norden hvor pedagogikkfaget har den sterkeste posisjon – uten at dette ser ut til å ha svekket skoleresultatene?»

Problemet med begge de ovennevnte posisjonene er at de i liten grad evner å formulere nyanserte og til dels pragmatiske svar innenfor rammen av det mulige.

I jakten på mer nyanserte posisjoner – mellom det kategorisk avvisende og det *pedagogikkseleksviltstrekkelige*, er det derfor viktig at også andre svaralternativer kan utredes. En tredje posisjon kan vi kalle **nei, men**, med følgende argumentasjonslogikk:

«Ved at vi nå legger ned pedagogikkfaget i sin nåværende form, kan det skapes grunnlag for noe nytt. Samtidig åpner det seg et nytt mulighetsrom ved at sentrale områder i lærerutdanning som har tilhørt pedagogikkfagets domene, blir stilt åpent. Dette kan derfor potensielt skjerpe og skape en sterkere profesjonsrelevans for fag- og fagdidaktikk, som følgelig må ta et større ansvar. En kan også se dette som en

Pedagogikken i lærerutdanningen i Norge er en del av en spesifikk nasjonal tradisjon og sammenheng – som ikke lar seg erstatte uten omkostninger.

stimulans til en pågående positiv utvikling som foregår spesielt i deler av fagdidaktikken. De som i dag arbeider med pedagogikk, kan også, litt uhyøytidelig formulert, omskoleres til å samvirke under faglige paraplyer.»

Den siste posisjonen, som kanskje ligger mitt eget ståsted nærmest, kan skisseres under overskriften **ja, men**:

«Pedagogikkfaget har fortsatt en berettigelse i lærerutdanningen, men den er ikke betingelsesløs. Vi må altså formulere noen krav for at svaret på spørsmålet om fagets nødvendighet i ei samtidig lærerutdanning fortsatt skal være bekreftende. Det er allerede argumentert for at pedagogikken i lærerutdanningen trenger en klarere og mer profesjonsrelevant profil, som selvsagt tangerer den disiplinorienterte pedagogikken og fortsatt skal hente mye av sitt kunnskapstilfang fra den. Men arbeidet med en mer profesjonsorientert vitenskapeliggjøring må fortsettes og intensiveres. Som en del av dette må det poengetes at det profesjonsorienterte faget trenger en sterkere forskningsbasis og forskningsstilknytning. Samtidig må pedagogikkens alenegangpolitikk utfordres. Faget må søke sin berettigelse i forpliktende samarbeid med de andre fagene i lærerutdanningen – en kan ikke dyrke en pedagogisk isolasjonspolitik. I dette ligger selvsagt også en utfordring til de felt og de personer som skal ta del i samarbeidet – hvor forpliktelsen til samarbeid må anerkjennes gjensidig.»

Jeg mener at pedagogikkfaget er bedre enn sitt rykte, men at det står overfor utfordringer som må håndteres på en overbevisende måte. Vi trenger engasjement og vilje til å delta i et langsiktig utviklingsarbeid, hvor det legges større vekt på en nasjonal arena og dagsorden, og hvor lokale lærerutdanningsinstitusjoner deltar på

en forpliktende måte. Faget må styrke sin legitimitet ved at det oppleves som meningsfullt og berettiget i den konkrete kontekst som lærere, skole og lærerutdanning befinner seg i. Pedagogikkfaget må arbeide med kunnskap, perspektiv og ferdigheter som viser seg varige. Likevel må faget også oppleves som *nyttig* i studenters og læreres møte med krevende hverdagskrav. Noe av legitimiteten til faget er i dag truet av en slik mangel på hverdagsrelevans.

Det er mulig å tenke seg lærerutdanning uten et pedagogikkfag, jf. **nei- og nei, men**-posisjonene jeg har pekt på ovenfor. Men samtidig vil jeg framholde at pedagogikken i lærerutdanningen i Norge er en del av en spesifikk nasjonal tradisjon og sammenheng – som ikke lar seg erstatte uten omkostninger. Slik sett kan en se på pedagogikkfaget som en kulturbærer som har fungert og til dels fortsatt fungerer, som et integrerende element i en fragmentert utdanning.

Både lærerutdanning og skole trenger et vitalt og relevant pedagogikkfag. Noe mindre fortjener de ikke.

Det planlegges et seminar om pedagogikkfaget i mars 2009. Arbeidsgruppen har opprettet et nettsted for åpen diskusjon omkring pedagogikkfaget, hvor alle som ønsker det kan si sin mening. Notatet fra juni 2008 finnes også her: <http://www.uhr.no/forum>.

¹Her henviser jeg til blant annet førsteamanuensis i samfunnsfag, Terje Myklebust – som hadde flere innlegg i Skolefokus og Norsk Skoleblad (18/1996, 3/1997, 20/1997) hvor han blant annet sammenlignet pedagogikkfaget med en kreftsvulst.

Tellus-administrasjonen

Boka gjev ei lærerik innføring i internasjonal miljøpolitikk, men ho gjev omgrepet «name-dropping» ny tyding: Referansane er droppa.

Omslaget på denne boka er Tellus sett frå verdsrommet. Eit bilete av ein liten og sårbar klode, og samstundes eit bilete skapt gjennom eit av høgdepunkta i vitskaplege framsteg: Mennesket som romvesen. Denne romodysseen starta på same tid som miljø vart etablert som politikkområde, i 1960-åra.

Temaet for boka er nettopp internasjonal miljøpolitikk. Forfattarane ønskjer å gje lesaren kunnskap om dei viktigaste internasjonale samarbeidsordningane på dette feltet, om kva effektar desse ordningane har hatt, og å forklare kvifor samarbeidsordningane har hatt varierende suksess.

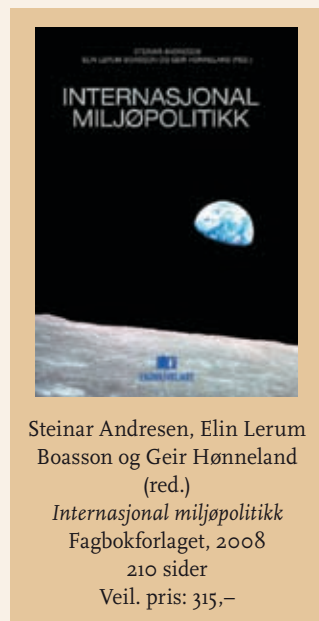
Etter ei instruktiv framstilling av historia til internasjonal og norsk miljøpolitikk, tek boka føre seg dei mest sentrale internasjonale samarbeidsordningane på tre område som igjen er delt i tre kapitler: Luftforureining (ozon, klima og langtransportert forureining i Europa), havforvaltning (havrett, fiskeripolitikk og forureining av Nordsjøen) og naturvern og naturmangfald (biologisk mangfald, plantetraktaten og internasjonal skogpolitikk).

Boka dekkjer slik eit breitt spekter av samarbeidsordningar med varierende effektar, frå suksesshistoria til Montreal-protokollen om ozonnedbrytande stoff og positive resultat når det gjeld svovel- og NO_x-utslepp, til større vanskar med å få til effektive ordningar på område som klimagassreduserande tiltak og bærekraftig fiskeriforvaltning.

Dette er ei bok som gjev kunnskap. I kapittel etter kapittel får vi presentert gode samanfåttningar av det slaget ein berre møter når kunnskapsrike forskarar skriv kort og popularisert om emne dei har forska på. Og elleve forfattarar har skrive elleve kapittel som kan lesast som *ein* samanhengande tekst. Det har truleg samanheng med at dei er forankra i same disiplin og forskingsorganisasjon: Statsvitarar frå Fridtjof Nansens Institutt.

Boka er organisert utifrå eit

samlende perspektiv, eit knippe spørsmål som strukturerer kapitla: Kva er karakteren til problemet? Kva er historia til samarbeidsordningane? Kva er innhaldet i ordningane: normativt, kognitivt (der ikkje minst vitskapleg kunnskap er viktig) og når det gjeld formelle

reguleringar? Kva verknader har ordningane hatt? Dette er eit relativt enkelt analytisk skjema, men det verkar nyttig for å ordne framstillinga.

Styrken til boka er den beskrivande analysen. Kapitla er fortetta av informasjon, presist formulert. Boka gjev ei lærerik innføring i internasjonal miljøpolitikk, men ho gjev omgrepet «name-dropping» ny tyding: Referansane er droppa. Grunngevinga – som eg ikkje forstår – er: «Den er skrevet som en innføringsbok, og det er derfor valgt et format uten fotnoter og referanser i løpende tekst. Bakerst er det forslag til videre lesning».

Den uakademiske avgjerda om å droppe referansar, forsterkar inntrykket av at dette er ei «lærebok» i ei bestemt tyding: Ho formidlar «uomstridd» empirisk kunnskap, og drøftar ikkje ulike teoretiske tolkingar av empirien. Og det er også når funna skal for-

klarast at boka er svakast. Analysen er plausibel når det gjeld sjølve samarbeidsordningane og korleis dei kan forbeistrast, men svakare på forklaring av kjenneteikn og effektar. Den analytiske referanseramma blir for upresis, og dermed får viktige innsikter vi finn i dei empiriske kapitla, liten relevans. Dette gjeld ikkje minst verknader av motstanden frå sterke økonomiske interesser på mange område (maktperspektivet er i det heile tatt fråverande), men også verknader av auka innsyn, som korleis det å løfte prosessen ut frå det byråkratiske til det offentlege rommet skapte ny dynamikk i Nordsjø-samarbeidet.

Naturvitskapleg erkjenning av nye miljøproblem har dei siste tiåra gjeve samfunnsvitskapane nye utfordringar. Ei slik utfordring er den fundamentale kunnskapsteoretiske usikkerheita som visse typar moderne miljøproblem gjev opphav til, mellom anna fordi vi berre har indirekte tilgang til dei gjennom vitskapleg formidla kunnskap og fordi naturlege og sosiale prosessar er vovne saman på måtar som er vanskelege å gripe. Eg finn få spor av slike innsikter i denne boka, tjue år etter Beck si bok *Risikogesellschaft*. Vel er usikkerheit eit tilbakevendande omgrep i boka, men det er ei usikkerheit som vert redusert gjennom auka vitskapleg kunnskap og betra forvaltingsordningar. Boka dokumenterer korleis usikkerheit kan reduserast politisk gjennom å skape slående og mobiliserande metaforar som «ozonholet», og korleis usikkerheit kan reduserast administrativt gjennom registrerings- og kontrollsystem. Ho dokumenterer også, implisitt, at den statsvitskaplege usikkerheita kan reduserast gjennom å bruke det same analytiske rammeverk på moderne miljøfenomen som det ein kunne ha nytta på til dømes bustadpolitikk i 1970-åra.

Slik administrerer vi Tellus.

AV ODDGEIR OSLAND

Fragmenter av et verdibegrep

Oddbjørn Leirvik og

Åse Røthing (red.)

Verdier

Universitetsforlaget, 2008

208 sider

Veil. pris: 199,-

Finnes det felles norske verdier? Hva med tyrkiske innvanderers verdier? Hva er de humanistiske, kristne verdiene i skolen? Blir vi ensrettet i klasserommet? Utøver vi en paternalistisk homotoleranse mens vi dyrker heteroseksualitet? Trenger vi et verdiskifte fra BNP-vekst til verdien av landskap og liv i naturen? Er de virkelige verdiene til nordmenn materialisme, egosentrisme og selvtilfredshet?

Artikkelsamlingen i Åse Røthing og Oddbjørn Leirviks bok *Verdier* betrakter den u håndterlige tittelen fra en rekke mer eller mindre tilfeldige synsvinkler, og gjennom forskjellige sjangere. Dette åpner for at leseren kan stille seg en mengde interessante spørsmål. Boken innleder imidlertid ikke med en samlande begrepsanalyse. I stedet går den hastig i gang med å «fange både livligheten og kompleksiteten i dagens verdidebatter», som det står i forordet, som gir leseren en kort og forvirrende oversikt over bruken av verdibegrepet.

Redaktørene gir leseren et signal om å legge bort forhåpninger om å få servert et samlande begrep. Problemet er at flere av bidragene er så gode at de hører hjemme i et langt bedre tverrfaglig prosjekt enn det denne antologien representerer. Redaktørene, som selv bidrar med en artikkel om homotoleranse, har tydeligvis valgt å ikke legge seg borti de øvrige forfatteres arbeid. Hadde de gjort dette og lyktes med det, ville artiklene handlet om det samme, og leseren kunne la seg inspirere av *Culcom*, det UiO-baserte forskningsprogrammet *Kulturell kompleksitet i det nye Norge*, som antologien springer ut fra.

Inga Bostad skriver tankevekkende om Bostad-utvalgets desperate søken etter «felles norske verdier» som kunne legges til grunn for skolens formålsparagraf. Denne artikkelen står i forhold til

Lars Laird Eriksens fremragende analyse av verdiformidling i klasserommet. Ifølge Eriksen foregår det en verdiretorikk i skolen som har som nasjonsbyggende formål å danne enighet og likhet – men på sviktende grunnlag. I mangel av felles *substansielle* verdier i klasserommet fremmer læreplanen *prosessverdier* som ytringsfrihet. Alle er imidlertid ikke enige om hvilke substansielle verdier den skal brukes til å formidle, et problem som tilsløres i Læreplanens angivelse av bare «verdier».

Inga Bostad skriver i sin artikkel at skolen bør være motkulturell og sette seg opp mot et økonomisk-instrumentelt syn på skolen som institusjon. På dette stadiet i bearbeidningen av boken savner anmelderen virkelig et verdibegrep å bygge resonnementet på. Er skolen en verdi i seg selv, eller skal man lese Bostad dit hen at instrumentalitet er en prosessverdi? Dersom Eriksen og Bostad hadde samskrevet en artikkel om verdier i skolen, ville anmelderen ha kjøpt boken utelukkende for denne artikkelen. Hvis redaktørene og forfatterne i tillegg hadde gjennomført en tverrfaglig integrering av de øvrige artiklene, kunne leseren ha stått overfor et varig vitenskapelig bidrag til verdier i Norge.

AV ANDREAS HØY KNUDSEN

Erfaringens bilder

Peter Larsen og Sigrild Lien
Kunsten å lese bilder
Spartacus forlag, 2008
448 sider
Veil. pris: 398,-

Jeg kjedet meg i historietimene. Kjedsomheten skyldtes selvfølgelig de søvndyssende rekkene av årstall, men også den forutsigbare listen av årsaker og konsekvenser som ble ramset opp fra historielæreren. Den distanserte oppramsingen gjorde meg til en fremmed for fortiden. Men da jeg senere i livet begynte å lese kunsthistorie, var det noe som fikk meg til å spisse ører, og fatte en langt dypere interesse for menneskets historie. Den samme opplevelsen får jeg når jeg leser i Peter Larsen og Sigrild Liens bok *Kunsten å lese bilder*.

Boken inneholder hundre bilder fra den vestlige verden, i perioden 1360 og fram til i dag. Hvert bilde ledsages av relativt korte tekster, som er holdt i en befriende upretensios tone som vekker troverdighet og nysgjerrighet. Beskrivelsene berører kunsthistoriske temaer, men gjennomgående vektlegges skildringene av motivene

i bildene. Slik evner de å plassere bilder som Jan van Eycks *Portrett av Giovanni Arnolfini og hans hustru* (1434), J.C. Dahls *Bjerk i storm* (1849) og Frida Kahlos *Selvportrett som Tehuna* (1940–43) i noe langt mer enn en kunsthistorisk sammenheng. Etter min mening er det særlig dette som er bokens styrke, og den gjør seg mest gjeldende når vi nærmer oss vår egen tid.

Godt over halvparten av bildene er skapt etter 1900, og det er særlig i den siste halvdel av den kronologisk inndelte samlingen at *hverdagsbildene* i stadig større grad inkluderes. Det er blant annet bilder hentet fra reklamen, sportsbilaget, plateomslaget, produktkatalogen, reportasjen og det vi har gjemt nederst i skuffen; klassebildet fra 9. klasse. Gjennom fortellingene om disse bildene evner forfatterne å åpne opp et mangfold av perspektiver, for eksempel i skildringen av Ikea-katalogens bilder. Her knyttes det kunsthistoriske paralleller til *portrettet*, der det er «hjemmet [som] er et biografisk rom – et selvportrett». På samme måte plasseres kokebokbildet fra 1997 behørig i stilleben-tradisjonen, men det ses også i relasjon til pornografien: «Illustrasjonene i moderne kokebøker skal – på samme måte som pornografis bilder – vekke lyst,» skrives det. Lekende blandes slike kunst-

historisk høye og lave lesninger av bildene. Det gjelder også hverdagslivet. I den mer udramatiske enden av skalaen beskrives nien-deklassebildet tatt i 07/08 som et uttrykk for en homogenitet som slår sprekker til fordel for individualiteter, mens MMS-bildet tatt i morgenrushet 7. juli 2005 da Londons undergrunn ble angrepet av islamske selvmordsbombere, formidler en visuell og menneskelig erfaring fra en langt mer dramatisk virkelighet.

I innledningen poengterer Lien og Larsen tendensen til at vi blir stadig blindere for bildene som omgir oss, og at ett av bokens mål er å gjøre oss bedre i stand til å se. Etter min mening har de lyktes svært godt. De demonstrerer at historie ikke behøver å være forutsigbare kjeder av årsaker og virkninger. De viser at kunst og bilder kan fortelle autentiske historier om mennesket og dets erfaringer, og at fortiden ikke er noe fremmed, men snarere noe som angår oss alle.

AV RAGNHILD FJELLRO

Kort fortalt

Merete Morken Andersen
Skriveboka
Aschehoug, 2008
768 sider
Veil. pris: 499,-

Boken behandler skjønnlitterær skrivning, fagskrivning og terapeutisk skrivning. Den kan brukes som et oppslagsverk og har mange råd og knep om skriveteknikk, samt mer fordypende samtaler og refleksjoner om skrivning. Boken er illustrert av Cathrine Nordalen. Andersen er forfatter og tidligere forlagsredaktør, og har i flere år undervist i skrivekunst og i sakprosa-skrivning.

Jennifer Bailey, Rachel G. Tiller, Oddmund Otterstad og Aud M. Tretvik (red.)
Raudåte – redning eller ruin
Tapir forlag, 2008
160 sider
Veil. pris: 295,-

Raudåte (Calanus finmarchicus) er ein vesentlig del av dietten for dei viktigaste fiskeslagene våre. Fangsting lenger ned i den marine næringskjeda kan opne for ei radikal omlegging av fiskeriering, men er eit berekraftig fiske lenger ned i næringskjeda mulig? Alle forfatterne har tilknytning til NTNU.

Olaf Agedal og Bjørg Seland
Vekkelsesvind. Den norske vekkingskristendommen
Samlaget, 2008
174 sider
Veil. pris: 299,-

Religiøs vekking har i periodar sett eit sterkt preg på samfunnslivet i norske bygder og byar. I boka tek forfatterane for seg dette kulturfenomenet, frå vekking vart eit massefenomen i 1850-åra og fram til 1950-åra. Seland er førsteamanuensis i historie ved Universitetet i Agder. Agedal er professor i sosiologi ved Diakonhjemmets høgskole.

Helge Ryggvik
Adferd, teknologi og system – en sikkerhetshistorie
Tapir forlag, 2008
148 sider
Veil. pris: 330,-

Veksten i bruk av adferdsbaserte sikkerhetssystemer i norsk oljeindustri etter årtusenskiftet har vært sterk. Er dette en positiv utvikling eller kan det undergrave en forholdsvis vellykket tilnærming til sikkerhet og arbeidsmiljø i Norge? spør forfatteren, som er økonomisk historiker og forsker ved Senter for teknologi, innovasjon og kultur, UiO.

Forskning, klima og misforståelser

Erik Bye har i Forskerforum 8/08 et innlegg der han etterlyser norsk forskning som ser på mekanismene bak de pågående klimaendringene. Her kan vi være enige: En økt innsats på forskningen innen dette feltet vil gi økt innsikt i fysikken bak endringene.

I sitt innlegg peker Erik Bye på at temperaturen på jorden har flatet ut siden 1998. Dette er ikke sant, og liknende utsagn har i den senere tid bidratt til flere misforståelser. Ser vi på datasettet fra Climate Research Unit ved University of East Anglia, viser dette at de tolv varmeste årene siden 1850 har blitt observert i løpet av de siste tretten, og for årene etter 2000 er det bare 1998 som er varmere enn de siste årene 2001–2007. Isolert sett har den globale temperaturen steget med omlag 0,1 grader siden 1998. Dette er riktig nok en mindre temperaturøkning enn de foregående tiårene. Globalt var 1998 det varmeste året hittil. Dette var forårsaket av ekstremt sterk El Niño (strømsystem med vekslende styrke i Stillehavet som omfordeler store varmemengder). Hadde en av de siste årene etter 2000 hatt like sterk El Niño, ville dette året trolig vært det varmeste. På grunn av El Niño og andre naturlige variasjoner vil en fra år til år oppleve variasjoner i den globale temperaturen. Slik har det alltid vært, og slik vil det også være i framtiden. Men i motsetning til naturlige variasjoner virker den menneskeskapte drivhuseffekten alltid oppvarmende. Øker man tidshorisonten over en skala på 10–20 år, er bildet mer

entydig: Den globale temperaturen øker. Datasettet over er dessuten en av de som viser den minste oppvarmingen de siste 20–30 år, da dette datasettet ikke dekker hele Arktis. Tar en utgangspunkt i andre datasett, som for eksempel GISS fra NASA, viser det en kraftigere oppvarming.

Når det gjelder fysikken bak koblingen mellom økte drivhuseffekter og varmere jord, er dette ikke noe nytt. Dette har vært kjent siden slutten av 1800-tallet. Kunnskapen om dette har økt radikalt de siste tiårene, og er nå godt dokumentert, blant annet i den siste rapporten til IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change). Her konkluderes det, med svært stor sannsynlighet, at mesteparten av den globale oppvarmingen de siste 50 år ikke lar seg forklare uten betydelige bidrag fra oss mennesker. Erik Bye trekker fram hypotesene om kosmisk stråling og endret solaktivitet/solinnstråling. For at disse sol-drevne effektene skal være årsaken til endringene, bør en kunne finne trender i disse elementene. Dette er ikke observert (se <http://meteorologforeningen.no/wips/181626334/module/articles/smId/1973200639/smTemplate/Detailjert/template/default/>). Dessuten finnes det ingen allmenn akseptert fysisk teori som kan forklare en slik sammenheng.

HANS OLAV HYGEN OG
KETIL ISAKSEN,
klimaforskere,
Meteorologisk institutt

Men i motsetning til naturlige variasjoner virker den menneskeskapte drivhuseffekten alltid oppvarmende. Øker man tidshorisonten over en skala på 10–20 år, er bildet mer entydig: Den globale temperaturen øker.

Bør Forskningsrådet organisere lotto?

Dette innlegget er ment å bidra til å forbedre Forskningsrådet (NFR) sin rolle innen norsk forskning. NFR bør på en kontrollert måte innføre en «tilfeldig komponent» (loddrekning) ved sine tildelinger av forskningsmidler. Dette vil over tid fremme «substans» og faglig dyktighet. Jeg mener selvfølgelig ikke at NFR skal drive slik som Norsk Tipping. Spill som lotto kan dog vise til entusiastisk deltagelse som kanskje også NFR kan lære av.

Tilfeldigheter er viktige for funksjonen til mange slags systemer. Dette gjelder samfunnssystemer så vel som biologiske systemer helt ned til biokjemiske nettverk. Trafikkregulering og sikkerhet i Internett er kjent for å basere seg på «loddrekning», og fenomenet «diffusjon», som er viktig innen f.eks. biologi, kan forklares ut fra «tilfeldigheter». Finanskrisa kan forklares ved at mange synkront gjorde de samme feilene og tenkte likt. Finansielle avhengigheter og risiko bygde seg opp. Mer loddrekning («randomisering») i systemene kan hindre dette og skape robusthet. Kanskje vil en fremtidig nobelpris omhandle bruk av randomisering/loddrekning som middel til å skape robuste økonomiske systemer basert på «substans».

Forskningsrådet kan også fremme «substans» ved å bruke randomisering. Det har ikke kompetanse til å styre norsk forskning detaljert og må uansett forholde seg «statistisk» i sin vurdering av prosjektforslag. Dette er naturlig og ikke klanderverdig. NFR må derfor nøye seg med å prøve å fremme talentene slik at disse slipper til med noe som en kan vurdere i ettertid.

Et sekundært mål for NFR kan være å holde i hevd et høyt faglig nivå innen kunnskapsbasert virksomhet slik som f.eks. helsevesenet. Dette krever deltagelse innen internasjonal forskning. Det kan diskuteres om NFR bør følge slike sekundære mål. Mange vil vel f.eks. synes at NFR ikke bør hjelpe Statoil med å finne olje. Næringer som oljevirksomhet og akvakultur krever gjerne kompetanse som forutsetter forskning rettet mot internasjonal publisering. Men bør NFR ta ansvar for dette?

Anta at Forskningsrådet bør

konsentrere seg bare om å fremme talenter slik at disse slipper til. Anta følgende forutsetninger, som gjerne kan brukes i matematiske modeller for hvordan NFR fungerer:)

- Forskjellige forskere har fantasi, ideer og talenter som gir dem konkurransefortrinn fremfor andre. Dette er en ressurs som øker sjansene til å vinne i konkurransen om bevilgninger.
 - Forskere som får bevilget prosjektpenger, vil med stor sannsynlighet bygge opp kompetanse, nettverk og meritterende publisering. De blir flinkere til å lage prosjektforslag som selger og følger «moteretninger» (de får «markeds erfaring»). De vil lettere kunne «synkronisere» sin kommunikasjon og virksomhet med andre «vinnere» i systemet.
 - Noen ganger krever prosjektforslag til NFR at det er meritterte medforskere og samarbeidspartnere (gjærne internasjonale) fra kjente institutter. Dette er en hyppig formell forutsetning som utenforstående ikke kjenner til eller forstår fullt ut. Kravet om «store» medforskere i søknader behøver ikke ha mye substans i seg – ofte angår dette bare et «spill» i en søknadsprosess som kan lett fungere isolerende for mange forskere som etablerer seg eller ikke allerede har reisepenger etc. Bare de som er «innenfor» kjenner og forstår alle formelle spilleregler og som en heller ikke behøver å forstå bedre etter avslag på søknad. En vesentlig del av NFRs budsjett kan ikke utenforstående i utgangspunktet konkurrere om – forslagene fra utenforstående blir ikke engang vurdert faglig dersom de ikke tilfredsstiller formelle krav som altså ikke behøver å ha noe med substans å gjøre.
 - En forsker som får bevilget prosjektpenger kan «bruke» (engasjere) andre forskere til å fremme sine egne konkurransefortrinn.
 - Dersom en forsker har lite tro på å vinne fram i en konkurranse, så gir han/hun opp.
 - Forskere «går ut på dato» (både personlig og overfor omgivelsene/kontaktmessig) dersom de ikke er aktive.
- Forskere samler opp (eller taper) «ressurser» som er viktige for å vinne frem i konkurranse

om bevilgninger. Mengden av forskere som vinner frem, blir derfor lett mye tilfeldig selv om talent og fantasi hele tiden teller i riktig retning for deltagerne. Begrenset bruk av loddtrekning («randomisering») kan rette opp dette og lede systemet til en mer forutsigbar og ønsket tilstand hvor talentene lettest mulig vinner frem.

Anta at NFR bevilger til prosjekter ved å prioritere/sortere innkomne prosjektforslag ut fra estimert kvalitet og relevans. En kan da vise (under forutsetninger som ovenfor) at tilfeldigheter og feiltagelser vil henge ved «bestanden» av forskere som vinner frem i et slikt system. Sluttresultatet blir uforutsigbart og avhengig av utgangspunktet. Det må det ikke være dersom de beste talentene skal vinne fram med stor sikkerhet.

Denne ovenfornevnte svakheten i systemet kan utbedres ved å innføre delvis «randomisering» av rangeringen av prosjektforslag. En kan f.eks. tenke seg en rangert liste av prosjektforslag basert på poenger ut fra objektive kriterier og i et verdiområde 0–100 poeng. En kan så legge til tilfeldige tall (f.eks. mellom 0 og 100) til disse opprinnelige «objektive poengene». Dette betyr at de antatt beste prosjektforslagene får mindre sjanse til å vinne frem på bekostning av dårligere forslag. Dette kan tilsynelatende bare støtte «tapere» innen forskningen. Imidlertid vil slik randomisering bidra til hardere (ikke mindre) konkurranse over tid i og med at flere får sjansen til å delta. Uheldige følger av «støy» i form av «moter» og formidling av «innsideinformasjon» vil også på den måten kunne motvirkes. En vil over tid bygge opp et system fokusert på «substans». Denne prosessen med tildeling bør selvsagt være etterprøvbare slik at NFR kan forbedre den over tid. Legg forøvrig merke til at dagens system med tildeling neppe kan etterprøves (selv om en prøvde).

Jeg er sikker på at mange viktige resultater fra forskning kommer fra tilfeldigheter og feiltagelser generelt. I store land, slik som USA, har talenter gjerne mange veier for å vinne frem. Slik sett har en der allerede tilfeldigheter bakt inn i systemet. Imidlertid kan det være en gullgrube å utnytte dette systematisk.

REINERT KORSNES, dr. ing.

GJESTESKRIBENTEN

Kongressen

Den vitenskapelige kongressen er en viktig arena for faglig oppdatering. På sitt beste er den inspirerende og bringer din erkennelse og gjerning fremover. Men tilegnelse av faglig innsikt er ikke det eneste som foregår på kongress, for dette er også en markeds plass, en ryktebørs, et sektmøte og en russefest, med rom for sosialt samvær og spill.

Jeg melder meg på med forventning. Påmeldingsfristen pleier å være månedsvis før selve kongressen, hvilket gir all verdens tid til forberedelser. På lang avstand virker det å forberede og holde en presentasjon som svært overkommelige oppgaver. Det er egne data som skal fremføres, og de burde jeg kunne alt om. Ærlig talt så virker heller ikke denne kongressgreia like viktig som alt det andre jeg også har å gjøre. Denne tankegangen fører til at det alltid blir stress like før avreise. Når tida for presentasjonen virkelig nærmer seg eser oppgaven ut og tar all plass.

Powerpoint oppfordrer til ekstravaganse, men jeg biter ikke på. Poenger som flyr inn fra alle kanter for så å oppløses, med lyd, djevelhaler som kulepunktssymboler, eksotiske fonter, turkis bakgrunnsfarge – nei takk. Fancy presentasjoner er så 90-talls og vil bli baksnakket. For sladder hører kongressen til. Hvem gjør det bra, hvem faller igjennom. Han skriver gode artikler, men burde ikke snakke. Hun er utrolig sur, men genial. Årets snakkis kan både være det nye vitenskapelige gjennombruddet og han som holdt et plenumsforedrag i det som bare kunne tolkes som en voldsom bakrus.

Når det nærmer seg min tur, kommer nervøsiteten. Jeg blir aldri kvitt den. Jeg bør øve på hva jeg skal si, og gjør det også, men det blir aldri nok. Det

er en mulighet for at jeg mister meg selv foran et kritisk publikum, det er ikke til å holde ut! Men det går bra til slutt for så å si alle. Det kan ofte være kjedelige foredrag, men det er sjelden å se at noen mister grepet helt. Amerikanerne pleier å være i

særklasse i å presentere sine funn. Enkelte foredrag er perfekt regisserte, det er nesten som å se et show. Jeg har til og med sett noen motta entusias-tisk applaus, en ytterst sjelden gest fra kongressdeltakere. Innholdet må være bra, men det handler mye om måten historien blir fortalt på. Og selvtiliten til taleren. Hvor tar den fra? Jeg har mye å lære. Amerikanerne har også smittet mange med presentasjonssjargong. Klisjéer som «I know this is a busy slide» (en eufemisme for at den er ufattelig) og «My take-home message is ...» floerrer også blant oss wannabes.

Med varierende tema og arrangørland er det påfallende hvordan ulike kongresser ligner

hverandre. Vi trasker rundt på et senter eller universitet i noen dager i et mylder av deltakere, med den obligatoriske kongressbagen dinglende. Bagen bærer kongressens logo, og dermed også dens forkortelse, for ingen kongresstitler er korte nok til å være brukbare i seg selv. Nei, det er alltid FNUC, IPFV eller lignende. Og kongresser er alltid utmatende mot slutten. Eller

har du vært på en kongress du ønsket at varte én uke til? Men én ting som kan være forskjellig, er kulturen og typene i ulike fagfelt. Her hersker neppe tverrfaglig harmoni. Det er for eksempel noe mer sjalabais og mye mindre

slips blant biologer enn blant medisinske forskere på kongress. Hvordan kan det arte seg på en kongress for samfunnsvitere eller humanister?

Bo Terning Hansen, forsker, Kreftregisteret.

Fancy presentasjoner er så 90-talls og vil bli baksnakket. For sladder hører kongressen til.

Gjesteskribentene skriver sant og subjektivt om akademia. De faste gjestene er **Bo Terning Hansen**, Karin Gundersen, Kolbjørn Hagen, og Gunnar Sivertsen.

UNIVERSITETET I AGDER

Professor/førsteamanuensis/ førstelektor i kunsthøgskolefag didaktikk

Fakultet for kunsthøgskolefag ved Universitetet i Agder

Den som ansettes vil ta del i arbeidet med å opprette og å gjennomføre et masterstudium innen kunsthøgskolefagdidaktikk, vil ha som oppgave å initiere og styrke forskning og utviklingsarbeid innen fagområdet og ha et medansvar for daglig drift og utvikling av fagfeltet plastiske materialer.

Mer informasjon: www.uia.no/stillinger. Ref nr 125/08

Kunsthøgskolen i Oslo

Dekan (åremålsstilling) ved Fakultet for design

Kunsthøgskolen i Oslo er landets største utdanningsinstitusjon for designere og kunstnere. Kunsthøgskolen driver utdanning, forskning, kunst- og designfaglig utviklingsarbeid samt formidling innenfor hovedområdene visuell kunst, scenekunst og design.

Ved Fakultet for design er det fra 1. mars 2009 ledig stilling som dekan. Dekanen har ansvaret både for den faglige og den administrative virksomheten ved fakultetet. Stillingen er på åremål for 4 år med mulighet til forlengelse.

- Søknadsfrist 2. februar 2009

Se fullstendig utlysningstekst på www.khio.no

KUNSTHØGSKOLEN I OSLO

Stockholms
universitet

Professor i Utbildningsvetenskap med inriktning mot kultur och samhälle

Stockholms universitet utlyser en anställning som Professor i Utbildningsvetenskap med inriktning mot humaniora och samhällsvetenskap (ref SU 611-3011-08).

Som professor vid Institutionen för utbildningsvetenskap med inriktning mot humaniora och samhällsvetenskap (www.uhs.su.se) arbetar du med ämnesdidaktisk forskning i historia, religionskunskap och samhällskunskap, du leder uppbyggnaden av forskarutbildningen och ansvarar för lärarutbildningens forskningsbas inom institutionens ämnesområden.

Läs mer på: <http://www.su.se/pub/jsp/polopoly.jsp?d=11535&a=53686>

Välkommen med din ansökan senast 2009-01-30.

LURER DU PÅ HVA TORA AASLAND GJØR I DAG?

NÅ FINNER DU FORSKERFORUM PÅ NETT, DAGLIG OPPDATERTE NYHETER OG STILLINGSANNONSER.

www.forskerforum.no

I.

STORTINGSMELDING OM INNOVASJON

Regjeringens innovasjonsmelding, stortingsmelding 7 (2008–2009) *Et nyskape og bærekraftig Norge* ble lagt fram 5. desember. I stortingsmeldingen slår regjeringen fast at den vil styrke forskningen i næringslivet, utarbeide en nasjonal strategi for miljøteknologi, videreføre Skattefunnordningen, styrke samspillet mellom næringsliv og forskning og øke investeringene i forskningsutstyr. Innovasjonsmeldingen er nå til behandling i Stortingets Næringskomité.

II.

STORTINGSMELDING OM KOMPETANSE

Regjeringen vil i 2009 legge frem en stortingsmelding om grunnlaget for kunnskapssamfunnet og hvordan utdanningssystemet skal møte krav og behov i framtida.

Den økonomiske aktiviteten i Norge og i resten av verden blir stadig mer kunnskapsintensiv. Utdanning blir viktigere, for den enkelte, for velferdssamfunnet og for et verdiskapende arbeids- og næringsliv. Arbeidslivets parter og andre berørte vil bli invitert til å bidra aktivt i prosessen med meldingen.

III.

160 MILLIONER EKSTRA TIL UNIVERSITETER OG HØGSKOLER
Regjeringen øker basisbevilgningene til universiteter og høyskoler med 160 millioner kroner i saldert budsjett for 2008. Midlene vil bli fordelt på institusjonene ut fra samme nøkkel som for de årlige basisbevilgningene. – Dette sikrer et høyt aktivitetsnivå og styrker regjeringens langsiktige satsing på kunnskap, sier Tora Aasland, statsråd for forskning og høyere utdanning.

IV.

STYRKING AV 2008-BUDSJETTET TIL UH-SEKTOREN
– Universitets- og høyskolesektoren har i flere år slitt med underbudsjettering, og styrkingen av 2008-budsjettet vil føre til at Regjeringen for første gang innfrir sitt løfte om budsjettøkning, sier Bjarne Hodne, leder i Forskerforbundet.

– Men dette løser ikke situasjonen for 2009, der Regjeringen allerede har erkjent at det er behov for

Forskerforbundet arrangerer følgende sentrale kurs i januar og februar 2009:

- 27.01.09: Stipendiatseminar i Stavanger
 - 27.–29.01.09: Grunnopplæring trinn I for nye tillitsvalgte
 - 11.–13.02.09: Grunnopplæring trinn II for tillitsvalgte (stat)
- Program og påmeldingsinformasjon blir lagt ut på www.forskerforbundet.no/kurs.

FORSIKRINGSBROSJYRE

Sammen med dette nummeret av Forskerforum får alle medlemmer tilsendt Forskerforbundets forsikringsbrosjyre for 2009, med oversikt over dekning og pris for de ulike medlemsforsikringene. Ta kontakt med Forskerforbundets forsikringskontor hvis du trenger mer informasjon om forsikringstilbudene:

Telefon: 21 02 34 30. E-post: forsikring@forskerforbundet.no

å styrke basisbevilgningene til UH-sektoren med over 400 millioner kroner, sier Hodne videre.

Forskerforbundet mener at dette ikke bare må gå til styrking av utdanning, men også til bedring av arbeidssituasjonen til forskerne.

V.

FOU-VEKST I NÆRINGSLIVET

Næringslivet brukte 17,5 milliarder kroner på egenutført forskning og utvikling (FoU) i 2007. Samlet FoU utgjorde dermed 1,65 % av bruttonasjonalproduktet (BNP) for 2007, en økning fra 1,52 % for 2006. Det framgår av SSBs foreløpige FoU-statistikk for næringslivet for 2007.

Økningen på 15 % i næringslivets FoU-kostnader i Norge i 2007 var klart høyere enn for EU-landene samlet, der økningen var på 5 %. I Norden var veksten for Finland og Danmark på henholdsvis 10 og 3 %, mens det i Sverige ikke var endring fra 2006 til 2007.

VI.

NYE SATSER FOR REKTORS HONORAR

De to avtalene om honorering av valgte verv ved universiteter og høyskoler er blitt reforhandlet. Nye satser gjøres gjeldende fra 1. august 2008. Du finner de nye avtalene og satsene på våre nettsider: www.forskerforbundet.no.

VII.

ENDRINGER I SENTRALE SÆRAVTALER

Fornyings- og administrasjonsdepartementet og hovedsammenlutningene har blitt enige om endringer i flere sentrale særavtaler i staten. Det er gjort endringer i bl.a. fleksitidsavtalen, toktavtalen og avtale om godtgjørelse ved opphold

i polare strøk, og avtalenes varighet er prolongert. Personalmelding nr 11/2008 beskriver endringene. De sentrale særavtalene i staten finner du på nettadressen www.sph.dep.no.

VIII.

HVILKE FAKTORER HEMMER FORSKERMOBILITET?

Forskernes mobilitet innenfor EU og mellom EU og andre land er en helt sentral problemstilling i utviklingen av det felles europeiske forskningsområdet (ERA). Sluttrapporten til EU-prosjektet Rindicate, der NIFU STEP har vært bidragsyter, undersøker faktorer som stimulerer eller hemmer mobilitetsstrømmer i Europa. Målet med undersøkelsen er å vise faktorer som kan hemme forskernes mobilitet og derved deres karriereutvikling innenfor det europeiske forskningsområdet.

IX.

STØTTE TIL UTVEKSLING AV FORSKERPERSONALE

Private og offentlige forskningsutførende institusjoner kan få midler til korttids personalutveksling med institusjoner i land utenfor Europa som EU har forskningsavtaler med. Dette skjer i International Research Staff Exchange Scheme (IRSES). Ordningen omfatter utveksling av forskerpersonale, men kan også inkludere teknisk og administrativt personale, og midlene man får fra EU utgjør 1800 euro per månedsværk.

X.

BEDRE MOTTAKSAPPARAT FOR UTENLANDSKE FORSKERE

Utenlandske forskere møter barrierer når det gjelder flytting til og opphold i Norge. Nå har Kunn-

skapsdepartementet og Forskningsrådet signert på videre deltakelse i Euraxess, som skal bidra til å bygge opp et mottaksapparat for internasjonale forskere i Norge. Forskere skal finne svar på praktiske spørsmål knyttet til for eksempel oppholdstillatelse, skatt eller bolig lett tilgjengelig, og det skal gis assistanse ved behov. Forskningsrådet utvikler dette mottaksapparatet i samarbeid med norske forskningsinstitusjoner.

XI.

NYTT FRA HOVEDSTYRET

Forskerforbundets hovedstyre behandlet på sitt siste møte i 2008 blant annet innspill til evaluering av finansieringssystemet for universiteter og høyskoler, forslag om en ny midlertidig mellomstilling («tenure track»-ordning), og foreløpige krav til lønnsoppgjørene i 2009. På møtet behandlet Hovedstyret også søknader om OU-midler for våren 2009 (statlig sektor og Abelia), og det ble tildelt til sammen ca 3,3 millioner kr til kurs i regi av lokallag og foreninger.

XII.

IVERSBY NY NESTLEDER

Hovedstyret har valgt Randi Halveg Iversby til nestleder i Forskerforbundet for 2009. Hun overtar etter Ragnhild Elster som ikke ønsket gjenvalg. Iversby er overbibliotekar ved Det juridiske fakultetsbibliotek, Universitetet i Oslo. Professor Svein Kristiansen, NTNU, fortsetter som medlem av Arbeidsutvalget i 2009, sammen med leder Bjarne Hodne og nestleder Randi Halveg Iversby.

XIII.

LEDIG STILLING: RÅDGIVER

Forskerforbundets sekretariat har en ledig stilling som rådgiver i fagpolitisk avdeling.

Fagpolitisk avdeling består av en avdelingssjef og en stilling som rådgiver. Avdelingen har ansvar for å utvikle kunnskapsgrunnlaget for Forskerforbundets politikk. I dette inngår aktuelle forsknings- og utdanningspolitiske spørsmål, herunder dokumentasjon og analyse av medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. Søknadsfrist 9. januar 2009. Les utlysningsteksten på www.forskerforbundet.no.

XIV.

**HAR DU SKIFTET JOBB?
BRUK MIN SIDE!**

Husk å melde fra til Forskerforbundet sentralt dersom du har skiftet arbeidssted, endret stillingsprosent eller gått av med pensjon. For å ha et oppdatert medlemsregister er vi avhengige av å få melding fra medlemmene om endringer i arbeidsforhold. Vi minner også om at medlemmene selv har et ansvar for å følge med på at kontingent til Forskerforbundet blir trukket av arbeidsgiver, og ber om at du melder fra til forbundet sentralt dersom kontingent ikke blir trukket eller dersom beløpet som trekkes ikke er korrekt. Logg deg inn på Min side for å oppdatere dine medlemsopplysninger: www.forskerforbundet.no/minside.

XV.

KONTINGENTSATSER 2009

Forskerforbundets kontingentsatser for 2009 er fastsatt til:

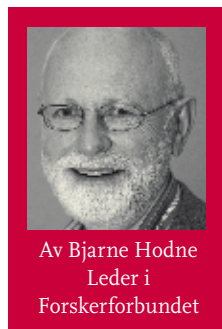
- Ordinær kontingent: kr 325,- per måned (ansatt i mer enn halv stilling)
- Redusert kontingent: kr 178,- per måned (ansatt i halv stilling eller mindre)
- Stipendiat: kr 178,- per måned
- Dobbel medlem: kr 792,- per år
- Ikke yrkesaktiv: kr 408,- per år (pensjonist, student, arbeidsledig, ulønnet permisjon)
- Gruppelivs- og familieulykkesforsikring (med reservasjonsrett): kr 117,- per måned

Kontingentsatser for perioden 2007–09 ble vedtatt på Forskerforbundets representantskapsmøte i 2006.

Positivt

I begynnelsen av desember inntraff det to hendelser som begge må kunne karakteriseres som positive sett fra Forskerforbundets ståsted.

Den ene hendelsen kom som en reaksjon på den dokumenterte økonomiske smellen universitetene og høyskolene har gått på som følge av økte lønns- og pensjonsutgifter. De drøye 400 millionene som nettobudsjetteringssystemet ikke åpner for kompensasjon for, fører til en dårligere institusjonsøkonomi for neste år enn det statsbudsjettet for 2009 gav inntrykk av. Tilbakeføringen av kuttene fra 2007 var langt fra nok til å skape en form for balanse – i alle fall ble det ikke den veksten i økonomisk handlingsrom for neste år som forsknings- og utdanningsinstitusjonene så avgjort har behov for. Etter mye diskusjon, hektisk møtevirksomhet og ulike politiske signaler endte det hele opp med 160 millioner til UH-sektoren som påpluss på 2008-budsjettet. Tora Aasland har her gjort et godt stykke politisk arbeid. Hun har både lyttet til og handlet til beste for sektoren. Dette er avgjort penger som kommer godt med. Summen er stor. Mange institusjonsledere vil nok med rette hevde den ikke er stor nok. Men nå må de samme ledere sørge for å bruke pengene slik at det vitenskapelige personalets arbeidsbetingelser forbedres, så høy kvalitet på undervisningen blir det resultatet statsråden har gitt uttrykk for skal være en virkning av pengene. Den beste måten å få fram forskningsbasert undervisning på er å gi forskerne tid til forskning.

Av Bjarne Hodne
Leder i
Forskerforbundet

Den andre positive hendelsen kan vi lese om i studentavisen Universitas. Avisen har gjennomført en spørreundersøkelse som har gitt følgende resultat: I overkant av 52 prosent av de spurte mener det bevilges for lite penger til forskning i Norge. Regjeringen har her fått en klar melding fra opinionen. Og opinionen bør politikerne lytte til, spesielt i det valgåret vi nå går inn i. Forskerforbundet skal bidra på en konstruktiv måte så folkemeningen blir ytterligere positiv når det gjelder synet på forskning og bevilgninger. I disse økonomiske krisetider er langt på vei svaret på problemene mer kunnskap og høyere kompetanse. Men det koster i form av forutsigbare og bedrete budsjetter til forskningsinstitusjonene.

Disse to positive hendelsene er ikke utslag av tilfeldigheter. Tilslutning fra politikere til sektorens synspunkter og oppslutning om de samme synspunkter i opinionen finner bare sted når saklig debatt bygges opp om veldokumenterte argumenter. Vi ser altså at det nytter å synliggjøre våre

behov – som er samfunnets behov. Vi må sørge for det nødvendige presset på Jens Stoltenberg og hans regjering i året som kommer, så statsministeren kan lykkes med å realisere sine egne løfter om økt satsing på forskning og høyere utdanning.

Kvalitetsutvikling i norsk ingeniørutdanning

Til sammen 19 institusjoner har vært med i evalueringen av norsk ingeniørutdanning i regi av Nokut, som har pågått siden januar 2007. Et omfattende arbeid er lagt ned både av evalueringskomiteene og institusjonene selv, som er blitt utfordret gjennom institusjonsbesøk og selvevalueringer. Ut fra oppdragsbrevet fra Kunnskapsdepartementet har fokuset ved denne evalueringen vært å finne potensialer for forbedring, og ikke vært på kontroll og akkreditering. I pressemeldingene fra Nokut og departementet som kom i forbindelse med sluttkonferansen for evalueringen, blir det slått fast at norsk ingeniørutdanning holder mål og at den faglige kvaliteten i store trekk er god. Dette er i utgangspunktet

Av Ave Kvammen
Styremedlem i
Forskerforbundet

positive signaler både til studenter og ansatte. Men det at hovedkonklusjonen er positiv, betyr ikke at det ikke er nok av utfordringer å ta tak i fremover. Evalueringen peker på følgende sentrale problemområder: Lav gjennomstrømming av studenter. Mangler i den pedagogiske kompetansen hos lærerne. Mangel på forskningstilknutting i utdanningene, for lav internasjonal student- og lærerutveksling. Mangler når det gjelder studentenes muligheter for å lære praktiske ferdigheter i løpet av utdanningen. Det siste punktet er viktig å merke seg. I motsetning til andre profesjonsutdanninger som lærer

og ulike helsefag, har ingeniørutdanning ingen systematisk ekstern praksis. For å gi studentene relevant praksisopplæring er det derfor grunnleggende viktig å ha egne laboratorier med oppdatert utstyr og ikke minst teknisk personell som kan stå for nødvendig drift og vedlikehold av instrumenteringen. Institusjonene er nå utfordret til å lage oppfølgingsplaner i forhold til funnene i evalueringen. Dette dreier seg om prioriteringer og veivalg innenfor det som mange dessverre opplever som altfor knappe ressursrammer. Foreløpig har vi hørt lite fra statsråden om hva regjeringen kan bidra med av stimulerende tiltak. På en konferanse om ingeniørutdanning som Forskerforbudets forening for ingeniørutdanning (FFI) og NITO arrangerte i oktober, signaliserte departementet at de ville se eventuelle tiltak i sammenheng med andre store saker de arbeider med nå; som stortingsmeldingene om forskning, kompetanse for fremtiden, og internasjonalisering, samt realfagsatsingen og den generelle evalueringen av finansieringssystemet. Vi får håpe de bruker tiden godt. Skal denne evalueringen gi resultater som setter varige spor i forhold til kvalitetsheving, er det helt nødvendig med tilførsel av økonomiske stimuli. Noe annet ville være å drepe det engasjementet og de forventninger som er skapt i kjølvannet av denne evalueringen.

Tanker ved årets begynnelse

Ved et årsskifte er det naturlig å oppsummere året som har gått og se fremover; hva har skjedd, hva har vi lyktes med og hvilke forventninger har vi til det kommende året?

I 2008 gjennomførte vi et lønnsoppgjør på statssektoren som ga mange av våre medlemmer et meget godt resultat. På samme tid var Forskerforbundet i streik på kommunal sektor og Oslo kommune, med de utfordringer som uttak av medlemmer som ikke direkte var berørt av oppgjøret, medførte.

«Hvileskjæret» i bevilgningene til universiteter og høyskoler i 2007 ble dels tilbakeført i revidert nasjonalbudsjett og dels i forslag til statsbudsjett for 2009. Dette var positivt, men likevel langt fra nok til å sikre institusjonene tilstrekkelige driftsbevilgninger. I tillegg kom årets lønnsoppgjør

som kostet institusjonene 440 millioner kroner som i utgangspunktet ikke ble kompensert. Først under salderingen av 2008-budsjettet ble institusjonene tilført 160 millioner kroner, primært til undervisningsformål.

I januar 2008 kom innstillingen fra Stjernø-utvalget. Et hovedforslag i innstillingen om tvangssammenslåing av universiteter og høyskoler ble dårlig mottatt. Etter en rekke medlemsmøter ved institusjonene fikk vi støtte for vår motstand mot dette forslaget, og statsråden la ved utløpet av høringsrunden forslaget dødt.

Av Sigrød Lem
Generalsekretær i
Forskerforbundet

Derimot ventet vi forgjeves på den varslede stortingsmeldingen om rekruttering. Etter flere utsettelse kom meldingen om at det ikke ville bli fremmet en egen melding, men at rekrutteringssituasjonen ville bli berørt i forslag til statsbudsjett og i en ny stortingsmelding om forskning. Omtalen i budsjettforslaget var imidlertid begrenset, så nå avventer vi forskningsmeldingen.

Når det gjelder Forskerforbundet som organisasjon, har vi hatt en gledelig jevn og stabil vekst og har passert 16.700 medlemmer.

Situasjonen for 2009 er usikker. Vi står nå overfor en alvorlig finanskrisen, og det er foreløpig usikkert hvordan den vil berøre våre medlemmer. Men alt nå ser vi at tegn på at eksterne midler/oppdragsmidler tørker ut. Dette gjelder foreløpig museer og forskningsinstitutter, men vil etter hvert kunne berøre alle institusjoner som er avhengige av eksterne midler. Dette vil neppe skåne våre medlemmer og vil kunne påvirke både lønn og arbeidsvilkår.

Vi avventer i 2009 flere viktige stortingsmeldinger som vil kunne få betydning for medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. Det gjelder bl.a. meldingen om innovasjon, om internasjonalisering av utdanning, om ny lærerutdanning og om forskning. Flere av disse vil kunne ha stor betydning for arbeidet med utvikling av ny kunnskap, som er nødvendig for at Norge skal ha noe å leve av etter at oljen har tatt slutt.

Til slutt vil jeg trekke frem ytterligere to saker som må prioriteres av Forskerforbundet i 2009; det gjelder offentlige tjenstepensjoner og tidligpensjon, som blir sentrale tema i tarifforhandlingene i offentlig sektor til våren, og arbeidet for å begrense midlertidige tilsettingsforhold, spesielt ved universiteter og høyskoler.

Alt dette er viktige oppgaver som viser at et samlet Forskerforbund; hovedstyret, lokallag, fagpolitiske foreninger og sekretariatet, må delta i arbeidet for å få gjennomført våre prioriteringer i 2009. Med tro på at vi ved felles anstrengelser kan lykkes, ønsker jeg alle medlemmer og tillitsvalgte et godt nytt år.

AKTUELLE PRESSEKLIPP:

– Er uten en klar plan

– Rektor har erkjent at det er mangel på medvirkning, men han har ingen klar plan for løsning, sier Svein Kristiansen, leder for Forskerforbundet. Forbundet ønsker et ens system med styrer på alle nivå. Kristiansen støtter rektors forslag om ansatte fakultetsledere, men mener NTNU-styret må vedta at instituttlederne skal velges.

Adresseavisen 4. desember

Lederboom ved universitetet

Kristian Mollestad, tillitsvalgt i Forskerforbundet ved UiO, er også bekymret. – Forskerforbundet er utrolig skeptisk til økning i ledelsesstillinger. Det er altfor mye rapportering og kontroll i sektoren,

helt ned på individnivå, og det er kan sees på som en form for mistillit mot forskerne. I tillegg er det svært ressurskrevende, både menneskelig og økonomisk, og jeg tror ikke det lønner seg, sier Mollestad.

Universitas 3. desember

Mer penger til Akademia

Regjeringen økte i går bevilningene til universiteter og høyskoler med 160 millioner.

Institusjonene bør bruke de økte midlene til å tilby topp undervisning, sier statsråd Tora Aasland. Mens Bjarne Hodne som leder Forskerforbundet håper at også arbeidssituasjonen for dem som driver forskning, nå vil bedres.

Aftenposten 30. november

FORSKER FORBUNDET

FAKTA OM FORSKERFORBUNDET

Forskerforbundet har nærmere 17 000 medlemmer, og er landets største og ledende fag- og interesseorganisasjon for ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern.

Forskerforbundet organiserer ansatte i forskning, høyere utdanning og kulturminnevern som innehar en vitenskapelig, administrativ eller annen faglig stilling som krever høyere utdanning. Vi tilbyr også studentmedlemskap.

Forskerforbundet er tilsluttet Unio – hovedorganisasjonen for universitets- og høyskoleutdannede.

- Forskerforbundet arbeider for å styrke norsk forskning og høyere utdanning, til beste for samfunnet og for deg som medlem.
- Forskerforbundet forhandler lønn for deg, både lokalt på arbeidssstedet og sentralt.
- Du får bistand i spørsmål som angår dine lønns- og arbeidsvilkår.
- Forskerforbundet arrangerer kurs, konferanser og seminarer for medlemmer og tillitsvalgte, samt åpne konferanser om aktuelle tema.
- Du får tilbud om gunstige forsikringer og banktjenester.
- Du får tidsskriftet Forskerforum 10 ganger per år.

Forskerforbundet, Postboks 1025 Sentrum, 0104 Oslo
Telefon 21 02 34 00 – E-post post@forskerforbundet.no

FORSKERFORBUNDETS HOVEDSTYRE:

Bjarne Hodne, Universitetet i Oslo (leder)
Randi Halveg Iversby, Universitetet i Oslo (nестeder)
Ragnhild Elster, Høgskolen i Telemark
Svein Kristiansen, NTNU
Sigurd Rysstad, Universitetet for miljø- og biovitenskap
Merethe J. Sollund, Nordlandsforskning
Kåre-Olav Stensløkken, Ullevål universitetssykehus
Karen-Lise S. Knudsen, Universitetet i Agder (1. vara)
Kristin Dæhli, NTNU (2. vara)
Ove Kvammen, Høgskolen i Bergen (3. vara)

SEKRETARIATET:

Generalsekretær Sigrød Lem
Kommunikasjonsrådgiver Arvid Ellingsen
Informasjonsrådgiver Unn Rognmo
Avdelingssjef Bjørn T. Berg
Forhandlingssjef Frank O. Anthun
Seksjonsleder Eirik Rikardsen
Juridisk rådgiver Birgitte Olafsen
Seksjonsleder/advokat Ann Turid Opstad
Advokat Brita Alsos
Juridisk rådgiver Hildur N. Nilssen
Juridisk rådgiver Mariann Helen Olsen
Organisasjonssjef Joar Flynn Jensen
Rådgiver Elisabeth Tindeland
Kontorsjef Aina Nilsen
Kasserer Marit Brendengen
Organisasjonssekretær Turid Cordtsen
Sekretær Hans Askildsen
Sekretær Kristine K. Brox
Sekretær Seija Hjelteig
Sekretær Lena Holum
Sekretær Inger Marie Højfeldt
Sekretær Linda Pettersson
Sekretær Tore Sandnes
Sekretær Gerd Sandvik

Norsk Bergverksmuseum er nasjonalt museum for bergverksdrift og forvalter av kulturminnet Kongsberg Sølvverk med museer og samlinger. Museet omfatter også Kongsberg Skimuseum, Kongsberg Våpenfabrikks museum og Den Kongelige Mynts museum. I tillegg har museet landsomfattende oppgaver. Norsk Bergverksmuseum hadde i 2007 publikumsrekord med 90 000 besøkende og en årsomsetning på vel 21 mill. kr. Museet lønner 26 årsverk, hvorav 18 heltidsansatte. Norsk Bergverksmuseum er opptatt av å være en synlig og aktiv deltaker i samfunnsutviklingen og står overfor mange spennende utfordringer. Museet er organisert som en stiftelse og er lokalisert på Kongsberg.

Direktør

Vi søker etter en engasjert og motiverende leder til museets faglige og administrative aktiviteter. Etter å ha opplevd rekordstor publikumstilstrømning og stor interesse for museet, ser vi nå etter en person til å føre dette arbeidet videre.

Vi ser etter en kandidat med utdanning og erfaring innen museets virkefelt og dokumenterbar ledererfaring. Videre vil det være viktig med gode samarbeidsegenskaper, evne til å

inspirere og veilede samt god forståelse for strategisk planlegging og økonomistyring.

Direktøren er museets daglige leder og rapporterer til styret. Museet er tilsluttet arbeidsgiverorganisasjonen HSH og er medlem av Statens Pensjonskasse.

Lønn etter avtale.

For nærmere opplysninger om stillingen, kontakt Visindi AS v/Heidi Wiggen, tlf. 916 56 103, Christine Hagenlund, tlf. 993 93 534 eller styrets leder Hans-Christian Gabrielsen, tlf. 908 55 979. Søknad med CV sendes snarest og senest innen 15. januar via "Stillinger Norge" på www.visindi.no

visindi

Södertörns högskola är ett ungt, dynamiskt lärosäte med unik profil, beläget i södra Stockholm. Vi har en mycket hög andel disputerade lärare och en stark koppling mellan grundutbildning och forskning.

Sedan starten har vi byggt upp en universitetsstruktur med en hög akademisk kvalitet. Högskolan har idag 55 professorstjänster.

Nu satsar vi ytterligare för att stärka forskningen och söker:

Södertörns högskola
anställer 19
nya professorer
under 2008
och 2009.

Professor i redovisning och finansiering

till Institutionen för ekonomi och företagande

Dnr 1799/22/2008 Sista ansökningsdag 13 januari 2009

Professor

med inriktning på Östersjöområdets och Östeuropas idéhistoria

till Centre for Baltic and East European Studies (CBEEs)

Dnr 1397/22/2008 Sista ansökningsdag 19 januari 2009

Professor i statsvetenskap

med inriktning på Östersjöområdet och Östeuropa

till Centre for Baltic and East European Studies (CBEEs)

Dnr 1394/22/2008 Sista ansökningsdag 19 januari 2009

Välkommen med din ansökan.

Ytterligare upplysningar om anställningarna finns på www.sh.se/professor

södertörns
högskola
SÖDERTÖRN UNIVERSITY